RNI NO. MAHMAR/2020/84035

BAHUJAN SAURABHA
बहुजन सौरभ

बुधवार, ०९ एप्रिल २०२५ | वर्ष : ५ | अंक : १०४ | दैनिक | किंमत : ₹५/-
Wednesday, 09 April 2025 | Year : 5 | Issue : 104 | Daily | Rate: Rs. 5/-

काँग्रेसने कंबर कसली, भाजपाचे टेन्शन वाढणार?

गांधीनगर : गेल्या वर्षी झालेल्या लोकसभा निवडणुकीत काँग्रेसने 99 जागा जिंकून पुनरागमन करण्याचा प्रयत्न केला. मात्र, त्यानंतर महाराष्ट्र, हरियाणा, तेलंगणा व दिल्ली विधानसभा निवडणुकीत पक्षाला एकापाठोपाठ एक पराभवाचे धक्के बसले. या धक्क्यांमधून सावरत काँग्रेस पुन्हा एकदा नव्या जोमाने कामाला लागली आहे. या वर्षाच्या अखेरीस बिहारमध्ये विधानसभा निवडणूक होणार आहे. त्यासाठी पक्षाचे नेते आतापासूनच कामाला लागले आहेत. त्याशिवाय गुजरातमधील गमावलेली सत्ता काबीज करण्यासाठी काँग्रेसन खास रणनीती आखली आहे. आज व उद्या म्हणजेच 8 व 9 एप्रिलला गुजरातमध्ये काँग्रेसचे राष्ट्रीय अधिवेशन होत आहे. तब्बल 64 वर्षांनी हे अधिवेशन होत असल्याने त्याला एक वेगळेच महत्त्व प्राप्त झाले आहे. भाजपाकडून सरदार वल्लभाई पटेल यांच्या राजकीय वारशावर दावा केला जातो. मात्र, महात्मा गांधी यांच्या हत्येनंतर त्यांनीच राष्ट्रीय स्वयंसेवक संघावर बंदी घातली होती, असे लोकांना पटवून सांगण्याचा काँग्रेसकडून प्रयत्न होताना दिसून येत आहे. विशेष बाब म्हणजे चार महिन्यांपूर्वी काँग्रेसने महात्मा गांधींच्या अध्यक्षतेखाली झालेल्या काँग्रेस अधिवेशनाच्या 100 व्या वर्धापन दिनानिमित्त बेळगाव येथे पक्षाच्या कार्यकारिणीची बैठक आयोजित केली होती. ही बैठकही काँग्रेसच्या दीर्घ इतिहासातील महत्त्वाचे टप्पे आणि स्वातंत्र्य चळवळीतील त्यांच्या प्रमुख भूमिकेची आठवण करून देण्यासाठी होती, असे राजकीय विश्लेषक सांगतात.

गुजरात हे राज्य प्रधानमंत्री नरेंद्र मोदी आणि केंद्रीय गृहमंत्री अमित शाह यांचा बालेकिल्ला आहे. तीन दशकांपासून भाजपानं राज्यात एकहाती सत्ता स्थापन केली आहे. अशा परिस्थितीत गुजरात काबीज करणे काँग्रेससाठी सोपे असणार नाही. त्यासाठी पक्षाला प्रचंड मेहनत घ्यावी लागणार आहे. केंद्र सरकारला कोंडीत पकडण्यासाठी काँग्रेसने वेगवेगळ्या रणनीती आखाव्यात, पक्षाच्या वरिष्ठ नेत्यांनी राज्यातील आपले दौरे वाढवावेत, असा काँग्रेसच्या कार्यकर्त्यांचा सूर आहे.

2027 मध्ये भाजपाचा पराभव करू

2024 च्या लोकसभा निवडणुकीनंतर काँग्रेस नेते राहुल गांधी यांनी दोन वेळा गुजरातचा दौरा केला आहे. आता काँग्रेसच्या अधिवेशनासाठी ते पुन्हा एकदा गुजरातमध्ये मुक्काम ठोकणार आहे. आम्ही तुम्हाला (भाजपा) अयोध्येत हरवले आहे आणि 2027 मध्ये तुमचा गुजरातमध्येही पराभव करू, असे राहुल गांधी काही दिवसांपूर्वी आपल्या संसदेतील भाषणात म्हणाले होते. काँग्रेसच्या या अधिवेशनाच्या स्वागत समितीच्या अध्यक्षपदी शक्तिसिंह गोहिल यांची निवड करण्यात आली आहे; तर अमित चावडा यांच्याकडे संयोजकपद देण्यात आले आहे. शक्तिसिंह गोहिल हे सध्या गुजरात काँग्रेसचे प्रदेशाध्यक्ष आहेत.

गुजरातमध्ये तीन दशकांपासून भाजपाची सत्ता

तीन दशकांपासून काँग्रेसला गुजरातमध्ये विजय मिळवता आलेला नाही. पक्षाने अनेक प्रयत्न करूनही त्यांना राज्यात भाजपाचा पराभव करता आलेला नाही. असे असूनही काँग्रेसने आतापासूनच मिशन 2027 अंतर्गत गुजरात काबीज करण्याची तयारी सुरू केली आहे. तब्बल सहा दशकांनंतर गुजरातमध्ये काँग्रेसने दोन दिवसीय अधिवेशन ठेवले आहे. यापूर्वी 1961 मध्ये भावनगर येथे काँग्रेसचे अधिवेशन झाले होते. दरम्यान, काँग्रेसच्या दोनदिवसीय अधिवेशनात पक्षाचे नेते राज्यातील राजकीय परिस्थितीवर चर्चा करतील. तसेच सलग दोन विधानसभा निवडणुकांमध्ये राज्यात पक्षाला आलेले दारूण अपयश आणि लोकसभा निवडणुकीत बसलेला फटका यावरही विचारमंथन करणार आहेत.

सरदार पटेलांच्या स्मारकामधून काँग्रेसचे मोदींना आव्हान

गांधीनगर : काँग्रेसमधील संघाचे छुप्या पाठिराख्यांना पक्षातून काढून टाकण्याची आक्रमक भूमिका घेतल्यानंतर पक्षाचे नेते राहुल गांधी यांनी अहमदाबादमधील सरदार पटेल यांच्या राष्ट्रीय स्मारकातून पंतप्रधान नरेंद्र मोदींना आव्हान दिले आहे. मोदींची सत्ता असलेल्या गुजरातमध्ये काँग्रेसने सरदार पटेलांच्या स्मारकांमध्ये काँग्रेसचा जथ्था जमा झालेला आहे. याच सरदार पटेल स्मारकातून काँग्रेसला नवी दिशा देण्याचा प्रयत्न होत आहे. हे अधिवेशन म्हणजे काँग्रेससाठी मोठे वळण असेल असा दावा कर्नाटकचे उपमुख्यमंत्री **डी. के. शिवकुमार** यांनी पत्रकारांना सांगितले. सरदार पटेल हे काँग्रेसचे दिग्गज नेता होते पण, काँग्रेसने त्यांच्यावर अन्याय केला असे सांगत भाजपने पटेल आमचेच असे म्हणायला सुरुवात केली. पण, या अधिवेशनातून सरदार पटेलांना पुन्हा काँग्रेसमध्ये आणले जात आहे. सरदार पटेल स्मारकाच्या बाहेर लावलेल्या मोठ्या पालकांमध्ये ठळकपणे सरदार पटेल पाहायला मिळतात. इथे अन्य दिग्गज काँग्रेस नेत्यांनी छायाचित्रे नाहीत फक्त सरदार पटेलच दिसतील!

भरधाव कारने अनेकांना चिरडले; 3 जणांचा मृत्यू, 6 जण गंभीर जखमी

जयपूर : देशभरात दररोज वेगवेगळ्या अपघाताच्या घटना घडत असल्याचे पाहायला मिळत आहे. आता राजस्थानच्या जयपूरमध्येही 'हिट ॲण्ड रन'चा प्रकार घडल्याची माहिती समोर आली आहे. एका भरधाव वेगाने येणाऱ्या एसयूव्हीने अनेक पादचाऱ्यांना चिरडल्याची घटना समोर आली आहे. यामध्ये 3 जणांचा मृत्यू झाला आहे, तर अनेकजण गंभीर जखमी झाले आहेत. सोमवारी रात्री उशिरा जयपूरच्या एमआय रोड ते नाहरगड रोडवर एका कार चालकाने तब्बल डझनभर वाहनांना धडक दिली. तसेच अनेक पादचाऱ्यांना देखील चिरडले. यात 3 जणांचा दुर्दैवी मृत्यू झाला आहे. तसेच 6 जण गंभीर जखमी झाले आहेत. जखमी झालेल्यांना रुग्णालयात दाखल करण्यात आले असून त्यांच्यावर उपचार सुरु आहेत.

तर बिहारमध्ये भाजपाचा एकही आमदार निवडून येणार नाही : प्रशांत किशोर

पाटणा : बिहारमध्ये यावर्षीच्या अखेरीस विधानसभा निवडणूक होणार आहे, त्यासाठी सर्वच राजकीय पक्ष आतापासून तयारीला लागले आहेत. निवडणूक रणनीतीकार प्रशांत किशोर यांच्या जन सुराज पार्टीनेही बिहारची निवडणूक लढवण्याची घोषणा केली आहे. 'आमचा पक्ष या निवडणुकीच्या निकालावर मोठा प्रभाव टाकणार', असा दावा त्यांनी केला आहे. इतकेच नाही तर नितीश कुमार हे पुन्हा मुख्यमंत्री होऊ शकणार नाहीत, असे भाकीतही त्यांनी केलं आहे. बिहार विधानसभा निवडणुकीच्या पार्श्वभूमीवर प्रशांत किशोर यांनी मुलाखतीत दिली. या मुलाखतीत त्यांनी राज्याचे राजकारण आणि विविध सामाजिक प्रश्नांवर सडेतोड उत्तरे दिली.

अशोक आणि मरियम ढवळे, मार्क्सवादी कम्युनिस्ट पक्षाच्या पॉलिटब्युरोमधील नवीन सदस्य

तमिळनाडू : तमिळनाडूच्या मदुराई येथे रविवारी झालेल्या 24 व्या राष्ट्रीय अधिवेशनात मार्क्सवादी कम्युनिस्ट पक्षाच्या पॉलिटब्यूरोमध्ये अशोक ढवळे आणि मरियम ढवळे या जोडप्याची नियुक्ती करण्यात आली आहे. यावेळी मरियम यांच्या पॉलिटब्यूरोमध्ये झालेल्या निवडीमुळे पक्षात काही बदल घडतील का, असे विचारले असता त्यांनी म्हटले, 'एक महिला नेता म्हणून मी व माझ्यासारखे इतर लोक पक्षात आणि त्यांच्या उपक्रमांमध्ये स्त्री-पुरुष असा दृष्टिकोन खूप प्रकर्षाने पाहतात.' मरियम यांचे पती व पॉलिटब्यूरो सदस्य अशोक ढवळे यांनी सांगितले, 'मरियम या देशातील स्टुडंट्स फेडरेशन ऑफ इंडियाच्या पहिल्या महिला राज्य सरचिटणीस होत्या.' ढवळे हे सीपीआय (एम)च्या नवनिर्वाचित पॉलिटब्यूरोमधील जोडपे आहे. त्यांनी त्यांच्या वैवाहिक आयुष्यात, तसेच पक्षासाठी कायम एकत्रितपणे काम केले आहे. तीन वर्षांपूर्वी 75 वर्षांच्या वयोमर्यादेमुळे पक्षाचे आणखी एक जोडपे आणि दीर्घकाळ कार्यरत असलेले नेते प्रकाश व वृंदा करात यांनी राजीनामे दिले. त्यांना आता पॉलिटब्यूरोमध्ये स्थान मिळाले आहे. दरम्यान, करात जोडपे केंद्रीय समितीचे विशेष निमंत्रित सदस्य म्हणून पक्षाशी जोडलेले राहणार आहेत. पॉलिटब्यूरोमध्ये प्रत्येक जण हा स्वतःचा असतो, असेही या जोडप्याने सांगितले. 'मला खात्री आहे की, आमच्यात समन्वय आहे आणि आमचे विचार स्वतंत्र आहेत. त्यात भौतिक फरक नसेल', असे अशोक यांनी म्हटले. 'पदवी शिक्षण घेत असताना दोघांनीही स्वतंत्रपणे मोर्चे काढले, तसेच ते कॉम्रेड म्हणून पॉलिटब्यूरोचा भागही होते. एखाद्याच्या आवडी समजून घेणारा जोडीदार असणं खरोखर महत्त्वाचे आहे. असे बरेच प्रसंग आलेत, जेव्हा मी बराच काळ प्रवास करीत असते आणि त्यानंतर अशोक मोठ्या प्रवासाला जातात. पण, घरी साधी खिचडी करायची असेल तरी ती निःसंकोचपणे आम्ही दोघेही बनवतो', असे मरियम यांनी सांगितले. आयुष्याचा जोडीदार निवडताना कायम सुसंगता पाहावी, असा सल्लाही त्यांनी यावेळी इतर महिलांना दिला.

प्राध्यापिकेच्या ऐवजी शिपाई तपासत होता उत्तर पत्रिका

भोपाल : मध्य प्रदेशमधील एका महाविद्यालयातील शिपाई विद्यार्थ्यांच्या उत्तर पत्रिका तपासत असल्याचा व्हिडीओ जानेवारी महिन्यात व्हायरल झाला होता. त्यानंतर आता विद्यापीठाने मोठी कारवाई केली आहे. ज्या प्राध्यापिकेने शिपायाला पैसे देऊन उत्तर पत्रिका तपासून घेतल्या होत्या, त्या प्राध्यापिकेला आता बडतर्फ करण्यात आले आहे. प्रकृती बरी नसल्यामुळे शिपायाला उत्तर पत्रिका तपासण्याचे काम दिले होते, असा खुलासा सदर प्राध्यापिकेने केला आहे. जानेवारी 2025 मध्ये एक शिपाई विद्यार्थ्यांचे पेपर तपासत असल्याचा व्हिडीओ सोशल मीडियावर व्हायरल झाला होता. पन्नालाल पथारिया नामक शिपाई मध्य प्रदेशच्या पिपारिया शहरात असलेल्या शहीद भगत सिंग सरकारी पदव्यूत्तर महाविद्यालयातील विद्यार्थ्यांचे पेपर तपासत होता. प्राध्यापक खुशबू पगारे यांच्याकडून हे काम मिळाले असल्याचे शिपायाने सांगितले. सदर व्हिडीओ समोर आल्यानंतर काही विद्यार्थ्यांनी स्थानिक आमदार ठाकूर दास नागवंशी यांच्या सहकार्याने तक्रार दाखल केली. मात्र उच्च शिक्षण विभागाने सुरूवातीला याची दखल घेतली नाही. सोशल मीडियावरील व्हिडीओमुळे अनेक लोक टीका करू लागल्यानंतर उच्च शिक्षण विभागाने चौकशीसाठी समिती स्थापन केली.

12 राज्यात 'हायटेक फ्रॉड' प्रकरणी पोलिसांची कारवाई

लखनऊ : उत्तर प्रदेश पोलिसांनी बदायूं आणि अमरोहा येथील हायटेक आधार कार्ड फ्रॉडचा पर्दाफाश केला आहे. या प्रकरणात 12 राज्यांतील 1500 हून अधिक आधार कार्ड्सच्या बायोमेट्रिक डेटाशी छेडछाड झाल्याची माहिती समोर आली आहे. संभलचे पोलीस अधीक्षक कृष्ण कुमार बिश्नोई आणि उपअधीक्षक अनुकृती शर्मा यांच्या पथकाने या प्रकरणात एकूण चार जणांना अटक केली आहे. आधार कार्डाशी संबंधित डेटा फ्रॉड करणारी ही गँग आहे. त्यांनी 200 ते 300 जणांसह फ्रॉडचे जाळे उभे केले आहे. उत्तर प्रदेश, मध्य प्रदेश, आंध्र प्रदेश, पंजाब, दिल्ली यांसह 12 राज्यांमध्ये हे नेटवर्क पसरले आहे. आत्तापर्यंत या गँगने 1500 आधार कार्डातील डेटाशी छेडछाड केली आहे. त्यांना लिंक असलेले मोबाइल क्रमांक बदलले आहेत. एवढंच नाही तर या आधारे या गँगने खोटी जन्म प्रमाणपत्रे आणि रेशन कार्डही तयार केली आहेत.

विधिमंडळात सर्वाधिक प्रश्न भ्रष्टाचार, गैरव्यवहारांवर

मुंबई : नुकत्याच संपलेल्या राज्य विधिमंडळाच्या अर्थसंकल्पीय अधिवेशनामध्ये 288 विधानसभा आमदारांकडून 6937 तारांकीत प्रश्न सादर करण्यात आले होते. त्यामधून 491 प्रश्न स्वीकृत झाले. सर्वपक्षीय आमदारांच्या या तारांकित प्रश्नांमध्ये शासकीय योजनेतील गैरव्यवहार संदर्भात सर्वाधिक प्रश्न आहेत. शासकीय येजनेतील गैरव्यवहारासंदर्भातील आमदारांच्या या प्रश्नांनी राज्य प्रशासनात असलेला भ्रष्टाचार चव्हाट्यावर आला आहे. दुसऱ्या क्रमांकाचे सर्वाधिक प्रश्न हे शासकीय रुग्णालयातील दुरवस्था तसेच औषधांचा तुटवडा यासंदर्भातले आहेत. रस्ते, रोहयो, आवास योजना आणि शासकीय इमारतींच्या निकृष्ट कामासंदर्भातही आमदारांनी मोठ्या संख्येने प्रश्न सादर केलेले आहेत. त्याचबरोबर आमश्रमशाळा आणि मध्यान्ह भोजन आहारमधून विद्यार्थ्यांना झालेल्या विषबाधेसंदर्भात मोठ्या संख्येने प्रश्न या अधिवेशनामध्ये दिसले. आश्चर्य म्हणजे या अधिवेशनात परळीच्या औष्णीक विद्युत केंद्रातील राखेसंदर्भात पहिल्यांदा अनेक प्रश्न आले आहेत. शिवसेना ठाकरे गटाचे भास्कर जाधव, सुनिल प्रभू (प्रत्येकी 22 प्रश्न), काँग्रेसचे विजय वडेट्टीवार (16 प्रश्न), राष्ट्रवादी काँग्रेसचे (शरद पवार) रोहीत पवार, (14 प्रश्न) या विरोधी बाकावरच्या महाविकास आघाडीच्या आमदारांचे सर्वाधिक प्रश्न स्वीकृत झालेले आहेत. भाजपचे सुरेश धस (20 प्रश्न), राष्ट्रवादी काँग्रेसचे काशिनाथ दाते (13 प्रश्न), शिवसेनेचे मंगेश कुडाळकर (7 प्रश्न) या सत्ताधारी बाकावरील महायुतीच्या आमदारांनी प्रश्न सादर करण्यात आघाडी घेतली आहे. छोट्या पक्षांमध्ये समाजवादीचे रईस शेख यांचे सर्वाधिक (9 प्रश्न) तारांकीत प्रश्न लागले आहेत. विधानसभेत 21 महिला आमदार आहेत. महिला आमदारांचे 267 प्रश्न स्वीकृत झाले असून यामध्ये राष्ट्रवादी काँग्रेसच्या सुलभा खोडके यांचे सर्वाधिक (5 प्रश्न) प्रश्न आहेत. बहुतांश आमदारांचे प्रश्न त्यांच्या मतदारसंघातील समस्यांसंदर्भात आहेत. मात्र राष्ट्रवादी काँग्रेसचे (शरद पवार) रोहित पवार याला अपवाद ठरले आहेत. परभणीतील दलित अत्याचार, बोगस बियाणे, महापालिकेची थकबाकी, शेतकरी कर्जमाफी, प्रलंबित प्राध्यापक भरती, एसटी बँक गैरव्यवहार, लाडकी बहीण योजनेची अंमलबजावणी, गुंतवणुकदारांची फसवणूक असे राज्यव्यापी प्रश्न पवार यांचे आहेत. तारांकीत प्रश्न 30 दिवस अगोदर पाठवले जातात. समान विषयावर आलेले प्रश्न संयुक्त (क्लब) होतात. ज्या प्रश्नाचा क्रमांक लहान असतो, त्याला प्राधान्य मिळते. म्हणजेच ज्यांनी लवकर प्रश्न सादर केला, त्यांचे प्रश्नाला पहिले नाव येते. प्रश्नांची दर आठवड्याला संगणकीय सोडत निघते. स्वीकृत न झालेले प्रश्न अतारांकीत होतात आणि त्यावरची उत्तरे संबंधितांना पाठवली जातात. 'लवकर, वेगळा आणि ठरवून दिलेल्या पद्धतीत प्रश्न सादर केल्यास तो स्वीकृत होण्याची शक्यता अधिक असते', असे तारांकीत प्रश्नांचे व्यवस्थापन करणाऱ्या विधिमंडळातील 'ब' कक्षाकडून सांगण्यात आले.

“ समाजातील समस्या सोडवण्यासाठी गरजेचे सामाजिकरण आणि उत्तरदायित्व घेतले पाहिजे. ”

संपादकीय

आंबेडकरी बाण्याचे समर्पित ब. राजाभाऊ खोब्रागडे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे मानसपुत्र, राज्यसभेचे माजी उपसभापती बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांची जन्मशताब्दी 25 सप्टेंबर 2024 पासून सुरू झालेली आहे. ही जन्मशताब्दी लोक समूहातून साजरी होत आहे. बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचा सहवास अनेकांना लाभला आहे. खोब्रागडे साहेब यांच्या नेतृत्वाखाली अनेकांनी कार्य केले आहे. सोन्याचा चमचा घेऊन जन्माला आलेले खोब्रागडे साहेब सर्व सामान्य लोकांत जाऊन कार्य करित होते. रिपब्लिकन पक्षाच्या उमेदवाराला निवडून आणण्यासाठी अर्ध्या रात्री पर्यंत सभा घेत होते. आपल्या शेवटाच्या कार्यकर्त्यांना न्याय देण्यासाठी जिवाची बाजी लावत होते. प्रत्येक राज्यातील शेवटच्या कार्यकर्त्यांना नावाने ओळखत असल्यामुळे निवडणुकीत आम्ही सारे रिपब्लिकन पक्षाचे वातावरण राहात होते. खोब्रागडे साहेब यांचा रिपब्लिकन पक्ष श्रीमंत होता आणि कार्यकर्ता गरीब होता. रिपब्लिकन पक्षाची झोपडी मजबूत होती. कार्यकर्ता स्वाभिमानी होता. कुणाच्या भूलथापांना बळी पडला नाही. निळा झेंडा घेऊन चालत होता. ग्राम पंचायत, पंचायत समिती, जिल्हा परिषद, नगरपालिका, महानगरपालिका, विधानसभा, लोकसभा निवडणुकीत निळा झेंडाखाली अनेक उमेदवार निवडून आले. खोब्रागडे साहेब यांचा सत्ताधारी आणि विरोधी पक्षात शब्दाला मान होता. सेकंड आणि थर्ड लिडर त्यांनी आपल्या हयातीत तयार केले होते. हे चित्र दुसऱ्या, तिसऱ्या, चौथ्या पिढीने पाहिले आहे आणि अनुभवले आहे. म्हणून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जन्मशताब्दी नंतर बॅरि. राजाभाऊंची जन्म शताब्दी महोत्सव ठीकठिकाणी होत आहे. भूमिहीनाचा सत्याग्रह, झोपडपट्टी प्रश्न, बेरोजगारी प्रश्न, शिष्यवृत्ती प्रश्न, कामगारांना न्याय देण्यासाठी रस्त्यावर उतरून आंदोलन केले होते. लाखो लोकांच्या मोर्चाचे नेतृत्व खोब्रागडे साहेबांनी केले होते. महाराष्ट्र राज्याच्या जडणघडण मध्ये बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांनी मोठे कार्य केले. चंद्रपूर ही त्यांची जन्मभूमी होती पण ते नागपुरला कर्मभूमी समजत असत. अत्यंत प्रतिकूल परिस्थितीमध्ये विरोधी पक्षाचे राज्यसभेचे उपसभापती पद त्यांनी भूषविले होते. 18 वर्ष राज्यसभेचे सदस्य राहिले. महाराष्ट्राच्या राजकारणाला अभिमान वाटावा अशी त्यांची कारकिर्दी राहिली होती. त्यांच्या कार्याची आठवण म्हणून महाराष्ट्र शासनाने बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांची जयंती मोठ्या सन्मानाने साजरी करावी अशी जनतेची मागणी आहे. तर त्यांची कायमस्वरूपी आठवण रहावी यासाठी केंद्रातील आणि महाराष्ट्रातील एखाद्या शासकीय योजनेचे नाव बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे करण्यात यावे. ज्याप्रमाणे दादासाहेब गायकवाड सबलीकरण योजना, रमाई आवास योजना आहे त्याचप्रमाणे बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या नावाने एखादी शासकीय योजना सुरू करावी. महाराष्ट्र शासनाच्या वतीने बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या नावाने एखादा पुरस्कार किंवा प्रशासकीय इमारतीला त्यांचे नाव देण्यात यावे. बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे जन्मशताब्दी महाराष्ट्र शासनाने विविध कार्यक्रमाचे आयोजन करून साजरी करावी. नागपूर महानगर पालिका निवडणुकीत बॅरि. साहेबांच्या निधनानंतर त्यांच्या नावावर उमेदवार निवडून आले होते. नागपूर महापालिकेच्या स्थायी समितीचे अध्यक्ष बाजीराव साखरे, महापौर तेजराम सोमकुंवर, रिपब्लिकन पक्षाचे गट नेते नानाजी शामकुळे, नगरसेवक आणि आमदार उपेंद्र शेंडे, नगरसेवक नानाजी शेंडे, नगरसेवक प्रल्हाद दुर्गे, नगरसेवक मधुकर तिरपुडे निवडून आले होते. 9 एप्रिल 1984 ला बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे निधन झाले 40 वर्षा नंतरसुद्धा बॅरि. साहेबांबदल तोच आदर लोकांत दिसतो. इतका सन्मान अन्य कोणत्याही नेत्याला मिळाला नाही. ही एक दुसऱ्या नेत्या सोबत ची तुलना नाही तर जनभावनेचा आदर होय आणि म्हणून महाराष्ट्र शासनाने बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या संदर्भात लोकराज्याचा विशेष अंकही प्रकाशित करावा. त्याच बरोबर बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या संदर्भात माहितीपट तयार करावा. शालेय आणि विद्यापीठ स्तरावर अभ्यासक्रमात बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे जिवन कार्य अभ्यासक्रमात असवा. बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या नावाने रोख रक्कम सह राज्य पुरस्कार सुरू करावा. उत्तर नागपूर इंदोरा येथे सखाराम मेश्राम चौक नागपूर महापालिकेच्या वतीने बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचा भव्य पुतळा आहे. तेथे मेट्रो रेल्वे स्टेशन आहे त्या रेल्वे स्टेशन ला बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे जन्म शताब्दी रेल्वे स्थानक नाव देण्यात यावे अशी जनतेची मागणी आहे. बॅरि. खोब्रागडे 25 सप्टेंबर जन्म दिवसापासून सर्व सामान्य माणसांनी अनेक सभा संमेलनात बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे जन्मशताब्दी निमित्ताने विचार व्यक्त करताना आपल्या मनातील विचार जाहीर पणे सांगितले आहे. लोक समूहातून तर बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे जन्म शताब्दी साजरी होईल पण शासकीय स्तरावर जन्मशताब्दी साजरी करण्यात यावी अशी अपेक्षा आहे. वरील मागणी चा योग्य विचार करून शासनाने बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे जन्मशताब्दी साजरी करावी हीच खरी त्यांना आदरांजली राहिल. ■ ■

बहुजन सौरभ

राष्ट्रपती, उद्योगपती मैत्रीविरुद्ध अमेरिकन रस्त्यावर !

जगात पहिल्यांदाच असे घडले. सत्ताधारी व त्याचा अब्जाधीश मित्र या दोघांच्या विरुद्ध एखाद्या देशात आंदोलन व्हावे. परवा अमेरिकेत असे घडले. राष्ट्रपती डोनाल्ड ट्रम्प व त्यांचा उद्योगपती मित्र एलन मस्क या दोघांच्याही विरुद्ध एकाच दिवशी रविवारी अमेरिकेत देशव्यापी आंदोलन झाले.

आंदोलन फार तीव्र होते. सर्वत्र रोष व्यक्त करण्यात आला. हे दोघे मिळून अमेरिकेची महान लोकशाही धोक्यात आणत आहेत असा आरोप यावेळी करण्यात आला. अमेरिकेतील 150 संघटनांनी संयुक्तरित्या निषेध नोंदविला. वॉशिंग्टन, न्यूयॉर्क, ह्युस्टन, फ्लोरिडा, कोलोरॅडो, लॉसएंजिल या शहरांसह 50 राज्यात रस्त्यावर निदर्शने झाली. ठिकठिकाणी 1200 मोर्चे काढण्यात आले. या आंदोलनात कामगार संघटना, नागरी हक्क संघटना, विद्यार्थी संघटना मोठ्या संख्येने सहभागी झाल्या. राष्ट्र राजधानी, राज्य राजधानी येथे आंदोलनाची तीव्रता अधिक होती. लाखो अमेरिकी नागरिक यादिवशी संविधानिक निषेध नोंदवित रस्त्यावर उतरले. निदर्शकांच्या हातात डोनाल्ड ट्रम्प आणि एलन मस्क यांचे छायाचित्रासह निषेध करणारे फलक होते.

सध्या दोघांच्याही मैत्रीची अमेरिकेत चविष्ट चर्चा आहे. 53 वर्षाच्या एलन मस्क बाबत आपण खूप प्रभावित असल्याचे डोनाल्ड ट्रम्प यांनी अनेकदा जाहीररीत्या सांगितले आहे. एलन मस्क आजघडीला अंतराळ तज्ञ म्हणून गणले जातात. ते जगातील सर्वात श्रीमंत व्यक्ती अशीही ओळख आहे. एलन मस्क एका दिवसात 22.3 अरब डॉलर कमवितात, असेही सांगण्यात येते. तसे स्वतः डोनाल्ड ट्रम्प हे उद्योजक मानसिकतेचे आहेत. आधी तेसुद्धा उद्योगपती होते.

2024 च्या राष्ट्रपती निवडणुकीत एलन मस्क यांनी ट्रम्प यांचा खुल्यारुपाने प्रचार केला. तेव्हापासून ट्रम्प हे मस्कच्या प्रेमात पडले. गेल्या राष्ट्रपती निवडणुकीपासून डोनाल्ड ट्रम्प व एलन मस्क यांची दोस्ती झाली. ती दोस्ती वाढत गेली. राज्यकारभारात मार्गदर्शन वा सहभाग इथपर्यंत ती वाढली. अमेरिकनांना ते दिसत गेले. 2024 च्या राष्ट्रपती निवडणुकीत रिपब्लिकनचे ट्रम्प यांनी डेमोक्रॅटिकच्या कमला हॅरिस यांचा पराभव केला होता. तेव्हा ते दुसऱ्यांदा राष्ट्रपती झाले. त्या निवडणुकीत एलन मस्क यांनी ट्रम्प यांचा जोरदार प्रचार केला. काही प्रसंगात तर ते दोघेही संयुक्तरित्या एकत्रित प्रचारावर होते. आज डोनाल्ड ट्रम्प हे अमेरिकेचे 47 वे राष्ट्रपती आहेत. 2016 ला पहिल्यांदा राष्ट्रपती झाले तेव्हा हिलरी क्लिंटन यांचा पराभव केला होता. नंतर 2020 ला ज्यो बायडेन यांचेकडून पराभूत झाले होते.

आज डोनाल्ड ट्रम्प हे 78 वर्षाचे आहेत. ट्रम्प आणि मस्क यांची धोरणे देशाला घातक ठरतील हे वाटणे यातून या आंदोलनाचा उद्रेक झाला. अमेरिकेत नागरिक आणि नागरिक हित याबाबत अमेरिकन फार सावध व जबाबदार असतात. तिथे त्या मुद्यावर लवकर एक होतात. अमेरिकेत नव्याने स्वीकारलेल्या धोरणानुसार सरकारी खर्चात कपात करणे, सरकारी कर्मचाऱ्यांना कामावरून कमी करणे, सामान्य नागरिकांना किफायतशीर दरात जीवनावश्यक सेवा प्रदान करणाऱ्या 'सोशल सिक्युरिटी' सारख्या योजना बंद करणे, आरोग्य योजनेवरील खर्च कमी करणे अशा अनेक निर्णयांमुळे अमेरिकनांत रोष वाढला. यासर्व बाबतीत एलन मस्क यांचा हस्तक्षेप असल्याचे त्यांच्या लक्षात आले. सरकारी खर्च कमी करून आपण करदात्यांचे पैसे वाचवत असल्याचा एलन मस्क यांचा दावा अमेरिकन नागरिकांना संतापजनक वाटला. त्यातून हा संघटित रोष व्यक्त झाला.

सर्व आणि सर्वत्र रोष लक्षात घेता व्हाईट हाऊसने निवेदन जारी करुन, सोशल सिक्युरिटी, मेडिकाएड, मेडिकेअर या योजना आधीप्रमाणे सुरु राहतील हे स्पष्ट केले. अर्थात उद्योगपतीचा राज्यकारभारात हस्तक्षेप आम्ही अजिबात मान्य करीत नाही अशी अमेरिकनांची एकमुखी मागणी कायम आहे.

दरम्यान एलन मस्क यांनी आपले प्रचंड मोठे आर्थिक साम्राज्य उभे केले आहे. याक्षणी एलन मस्क हे बऱ्याच नामांकित कंपन्यांचे मालक आहेत. ती यादी खालीलप्रमाणे सांगता येईल. टेस्ला (Tesla) इलेक्ट्रिक कार आणि उर्जा कंपनी, स्पेस एक्स (Space X) अंतरिक्ष अन्वेषण व रॉकेट निर्माण, टविटर (X) सोशल मीडिया प्लॅटफॉर्म, न्युरोलिंक (Neuro link) न्युरोटेक्नालाजी, द बोरिंग (The Boring) सुरुंग निर्माण कंपनी, ओपन आय (Open AI) कृत्रिम बुद्धिमत्ता शोध व विकास, एक्स आय (XAI) कृत्रिम बुद्धिमत्ता स्टार्टअप, पे पाल (PayPal) ऑनलाईन भुगतान सेवा, सोलार सिटी (Solar City) सौर उर्जा कंपनी, जिप 2 (Zip 2)वेब साफ्टवेअर कंपनी, अलीकडे एलन मस्क हा मंगळ या ग्रहावर वसाहत करायचे मनात असल्याचे वारंवार सांगत असतो. अंतरिक्ष तज्ञतेचा मी बादशहा असेन असेही सांगतो. त्यांनी त्या संदर्भात काय करावे ही त्यांची खाजगी बाब असेल. पण अमेरिकन जनांनी ट्रम्प यांना निर्वाणीचा इशारा दिला आहे की आपली दोस्ती अविलंब थांबवावी. एलन मस्क यांचा राज्यव्यवस्थेत अजिबात हस्तक्षेप नको. अन्यथा आंदोलन अधिक व्यापक व तीव्र केले जाईल. ■ ■

देशातील बेकारी नष्ट करावयाची असेल तर भूमिहिनांना पडिक जमिन द्या!

प्रबुद्ध भारत दि. 24/ 9 / 1960 च्या अंकातील भाषण खास वाचकांसाठी देत आहोत. बेकरीच्या प्रश्न कसा सुटेल यावर उपाय म्हणून खासदार बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांनी केले भाषण.

या देशात विषमता व भ्रष्टाचार इतका वाढत चालला आहे की त्यामुळे जनतेला स्वतःचे, राष्ट्राचे संरक्षण व उन्नतीसाठी फार मेहनत घ्यावी लागेल. खेड्यात राहणाऱ्या 75 टक्के भूमिहीन व शेतमजूरांना पडित जमिनीचे योग्य वाटप करूनच देशातील बेकारी नष्ट होऊ शकते अशा आशयाचे उद्‌गार पंजाब कार्यकर्त्यांच्या मेळाव्यात, अखिल भारतीय रिपब्लिकन पक्षाचे सरचिटणीस खासदार बॅरि. राजाभाऊ खोबरागडे यांनी भाषण करतांना काढले.

खा. बॅरि. राजाभाऊ खोबरागडे हे आपल्या भाषणात म्हणाले की, देशातील बेकारी नष्ट करावयाची असेल तर त्याला रामबाण उपाय म्हणजे जे भूमिहीन लोक आहेत त्यांना जमिनीचे वाटप झाले पाहिजे. कारण भारत देश हा शेतकी प्रधान देश आहे. जवळ-जवळ शेकडा 85 टक्के लोक शेतीवर आपली उपजिवीका करीत आहेत. विशेषतः खेड्यातील लोकांचे जीवन संपूर्ण शेतीवर अवलंबून असते, यामुळे त्यांची उन्नती किंवा प्रगती जमिनीशिवाय होऊ शकत गाही. बॅरि. खोबरागडे पुढे म्हणाले की, वरील परिस्थिती वस्तुस्थितीवर आधारलेली जरी असली तरी जमिनीत राबणाऱ्या शे. 85 टक्के लोकांपैकी शे. 75 टक्के लोक भूमिहीन शेतमजूर आहेत. केवळ शे. 10 टक्के लोकांजवळच जमिन आहे. जमिनीचे योग्य वाटप न झाल्यामुळे आपल्या भारत देशावर दिवसेंदिवस संक्रांत कोसळत आहे.

'दिखाऊ योजना' : दुसऱ्या पंचवार्षिक योजनेच्या सुरुवातीलाच जवळ-जवळ 40 लाखा-वर लोक बेकार होते. व आता तिसरी पंचवार्षिक योजना सुरू होण्यापूर्वी बेकारीची संख्या जवळ-जवळ 75 लाखावर गेली आहे. अशा तऱ्हेने बेकारी दररोज वाढतच चालली आहे व या बेकारीवर सरकारी योजनाचा काहीच परिणाम झाला नाही. केवळ लोकांना दाखविण्यासाठीच ही दिखाऊ योजना आहे असे म्हटल्यास वावगे होणार नाही. गरीब व भूमिहीन लोकांची आर्थिक दृष्ट्या अव्हेलना करण्याचे हे सरकारी धोरण बनले आहे. असे नाईलाजाने म्हणावे लागते.

'अस्पृश्यांनीदेखील धंदेवाईक बनावे' : अस्पृश्यांनी स्वतंत्र धंदेवाईक व्हावे असे पांढरपेशा लोकांना वाटत नाही कारण अगर जमिनीचे त्यांना वाटप झाले तर या पांढरपेशा लोकांना अंशी भिती वाटते की, आमची प्रतिष्ठा कमी होईल व काबाड कष्ट करणारे लोकांची इज्जत, रहाणीमान वाढेल. परंपरने चालत आलेली प्रतिष्ठा कमी होऊन सर्व साधारण लोकासारखे काबाड कष्ट करावे लागतील. यामुळे पांढरपेशा धार्जिण्या पंजाब सरकारने जमिनीचे योग्य वाटप करण्यास टाळाटाळीचे धोरण अंगिकारले आहे हे उघड आहे आणि म्हणून आता अस्पृश्य बांधवांनी देखील धंदेविषयक धोरण शिकले पाहिजे. शेवटी बॅरि. खोब्रागडे म्हणाले की, शे. 4 टक्के लोकाजवळ 25 एकर जमीन आहे व शे. 10 टक्के लोकाजवळ 50 एकर जमिन आहे व बाकी केवळ मूठभर पांढरपेशा लोकांनी साऱ्या जमिनीवर कब्जा केला आहे. की जे लोक स्वतः जमिनीत राबत नाहीत. यामुळे हे पांढरपेशे लोक स्वतंत्र शेती करणाण्यास संधी देत नाहीत. म्हणून सरकारने या पांढरपेशा जमिनदारांना व जहागीरदारांना नष्ट करून जे स्वतः जमिनीत राबतात त्यांनाच प्रत्येक कुटुंबास कमीतकमी 20 एकर तरी जमीन दिली पाहिजे व बाकी जमिन-देखील त्यांच्या जवळच्या जमिनीचे राष्ट्रीयकरण केले पाहिजे तरच या देशात गरीबांचे व शेत मजुरांचे खरे कल्याण होईल. परंतु सरकार असे कराल कां ? सरकारी धोरणावरून असे वाटते की, सरकार ही पद्धत अंगिकारणार नाही. म्हणून भूमिहीनांना सध्या एकच मार्ग आहे की, भूमिहीनांचे प्रचंड आंदोलन सुरू करून वेळ पडल्यास कारावासात जाऊन सरकारला जमिनदार लोकांकडून जमिन हिसकावून घेण्यास व त्याचे वाटप करण्यास भाग पाडावे तरच आपल्या मागण्यास खरे स्वरूप प्राप्त होईल. मला खात्री आहे की, भूमिहीनांचे हे आंदोलन यशस्वी होईल. कारण आम्ही राष्ट्राचे व गरीब जनतेचे हित व उन्नती व्हावी असे इच्छित आहे. असे सांगून आपले भाषण संपविले. बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे जन्मशताब्दी वर्ष सुरू आहे. 9 एप्रिल हा बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचा स्मृतीदिवस आहे त्यांच्या देशव्यापी कार्याची ही आठवण आणि त्यांना भावपूर्ण आदरांजली. ■ ■

विलास गजभिये
मो. 9421588901

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा निष्ठावंत नेता : बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे

बॅरि. राजाभाऊ यांच्या संघटन चातुर्य, दलितनिष्ठा, कर्तृत्व व चळवळीप्रती इमानदारी याची ओळख डॉ. बाबासाहेबांना झाली. डॉ. बाबासाहेबांनी बॅरिस्टर मधील नेतृत्व क्षमता ओळखली. डॉ. बाबासाहेबांनी 1955 मध्ये बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांना अखिल भारतीय शेड्यूल्ड कास्ट फेडरेशनच्या 'महासचिव' पदी नियुक्ती केली. नवीन उमेदीच्या तरुणांना नेतृत्व देणे व पुढे करणे ही काळाची गरज आहे, हे त्यावेळी डॉ. बाबासाहेबांनी हेरले होते. 1 जानेवारी 1957 ला अहमदनगर येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्थापन केलेल्या संघटनेच्या पदाधिकारी यांची बैठक झाली. यात सर्वानुमते डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्थापन केलेल्या संस्थांवर नियंत्रण ठेवण्यासाठी व राजकीय रिपब्लिकन पक्ष स्थापन करण्यासाठी 'प्रेसिडियम' स्थापन करण्यात आले, याचे अध्यक्ष म्हणून राजाभाऊ खोब्रागडे यांची निवड करण्यात आली. 1957 च्या निवडणुकीत संयुक्त महाराष्ट्र समिती व शेड्यूल्ड कास्ट फेडरेशन यांनी एकत्रित निवडणूक लढवली. राजाभाऊ खोब्रागडे व दादासाहेब गायकवाड यांच्या नेतृत्वाखाली प्रचाराचा झंझावात निर्माण झाला.

निकालानंतर शे.का. फे. ला भरघोस यश मिळाले. यानंतर झालेल्या महाराष्ट्र विधानसभा निवडणुकीत फेडरेशनचे 17 आमदार निवडून आले. पंजाब मधून 5, कर्नाटक मधून 2, आंध्रमधून 1, गुजरात मधून 2 व मद्रास मधून 2 असे एकूण 29 आमदार निवडून आले. हे सर्व यश बॅरि. राजाभाऊ अध्यक्ष असतांना घडून आले होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्थापन केलेली शेड्यूल्ड कास्ट फेडरेशन या पक्षाची संघटना, त्याकाळी भारतातील इतर कोणत्याही पक्षाच्या संघटनेपेक्षा अधिक सरस, अधिक सकस, अधिक सक्षम व समर्थ होती. या पक्षाचे अनुयायी, इतर कोणत्याही पक्षाच्या अनुयायांपेक्षा अधिक निष्ठावान व अधिक त्यागशील होते. बॅरिस्टर यांच्या अध्यक्षतेखाली सर्वानुमते निर्णय घेऊन 3 ऑक्टोबर 1957 ला नागपूरमध्ये 7 लक्ष लोकांच्या उपस्थितीत 'रिपब्लिकन पार्टी ऑफ इंडिया' ची स्थापना करण्यात आली. एन. शिवराज यांना आर.पी.आय. चे प्रथम अध्यक्ष करण्यात आले होते. बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे हे 1958 ते 1964, 1966 ते 1972 व 1978 ते 1984 या कालावधीत राज्यसभेचे सदस्य होते. यात डिसेंबर 1969 ते 1972 मध्ये बॅरिस्टर हे राज्यसभेचे उपसभापती पण होते. रिपाई ला राज्यसभेत उपसभापती चा बहुमान मिळाला. बौद्धांच्या सवलती, मागासवर्गीयांना बढतीत राखीव जागा, लक्ष्मी बँक प्रकरण, काश्मिरचे विलीनीकरण, अन्नधान्य धोरण, निवडणूक योजना, भाषावार प्रांतरचना, जमीनधारणा कमाल मर्यादा, पंचवार्षिक योजना, शिक्षणासाठी आर्थिक तरतूद, अनुसूचित जाती-जमाती अहवाल, राष्ट्रीय एकात्मता इत्यादी विषयावर बॅरि. राजाभाऊ यांनी संशोधनात्मक अभ्यासपूर्ण आणि वकृत्वशैलीयुक्त अशी भाषणे राज्यसभेत देऊन आपल्या वैचारिकतेचा परिचय घडविलेला होता. आंबेडकरी तत्वप्रणालीनुसार करण्यात आलेली तर्कनिष्ठ, कालसंगत आणि कल्याणकारी असे विश्लेषण आहे. अशा अनेक शिष्टमंडळाचे नेतृत्व त्यांनी केले. माजी प्रधानमंत्री अटलबिहारी वाजपेयीसारखे मातब्बर पुढारी त्यांच्या नेतृत्वात सदस्य होते. लोकसभा आणि राज्यसभा या दोन्ही सभागृहांतील उपसभापती पद विरोधी पक्षाला द्यायची प्रथा आता रूढ झालेली आहे. राज्यसभेत ही प्रथा बॅरिस्टरांच्या निवडीपासून सुरू झाली. त्याकाळी सर्वश्री. भूपेश गुप्ता, राजनारायण, नानासाहेब गोरे, निरेन घोष, चॅटर्जी यासारखे रथी-महारथी सदस्य होते. डॉ. सर्वपल्ली राधाकृष्णन आणि व्ही.व्ही. गिरी यांच्यानंतर बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांनीच राज्यसभा कुशलतेनी हाताळली असे जाणकाराचे मत आहे. अखिल भारतीय रिपब्लिकन पक्षाच्या वतीने 1959 आणि 1963 ला भूमिहिनांचा सत्याग्रह झाला. या सत्याग्रहाचा इतिहासात तोड नाही, याचे नेतृत्व हे दादासाहेब गायकवाड व बॅरि. खोब्रागडे यांनी केले होते. 1964 च्या भूमिहीन सत्याग्रहाला केवळ रिपब्लिकन चळवळीत महत्वाचे स्थान आहे. तर या सत्याग्रहाचा जागतिक स्तरावर ऐतिहासिक महत्व आहे. या मोर्चाचे नेतृत्व हे दादासाहेब गायकवाड, बुद्धप्रिय मौर्य व बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांनी केले होते. या आर.पी.आय. पुरस्कृत सत्याग्रहाने भारत सरकारची झोप उडाली होती. या सत्याग्रहामुळे सरकारने एकूण 37,500 लोकांना एकूण 2,50,000 एकर जमीन वाटल्या गेली. बॅरि. राजाभाऊंनी कामगार चळवळी चालवल्या, कोतवाल संघटन, बिडी मजदूर युनियन, डेमॉक्रॅटिक इंडियन ट्रेड युनियन (डीटू) या संघटना राजाभाऊंनी उभ्या केल्या आणि त्यांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी सांगितलेले संघटनात्मक वैचारिक मूल्य व प्रतिष्ठा दिली. 14 ऑक्टोबर 1956 ला नागपुरात बौद्धधम्म दीक्षा कार्यक्रम झाला त्यावेळी बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे हे अखिल भारतीय शेड्यूल्ड कास्ट फेडरेशनचेचे सरचिटणीस होते. डॉ. बाबासाहेबांचा जीवाला धोका होऊ नये व सुरक्षितेच्या दृष्टीने कार्यकर्त्यांचे एक गुप्तचर समूह नागपुरात टेहळणीसाठी नियुक्त केले. त्यानंतर देवाजीबापू खोब्रागडे यांच्या नेतृत्वाखाली भारतीय बौद्ध जनसमिती ने चंद्रपूरमध्ये अल्प अवधीत 16 ऑक्टोबर 1956 ला बौद्धधर्म दीक्षा कार्यक्रम डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या हस्ते संपन्न केला. चंद्रपुरात 3 लक्ष अस्पृश्यांना बौद्धधम्म दीक्षा देण्यात आली. यातील खर्चाचा सिंहाचा वाटा हा खोब्रागडे परिवाराचा होता.

1966 साली कृष्णवर्णीय नेत्यांच्या परिषदेला भारताचे प्रतिनिधी म्हणून इंदिरा गांधींनी आवर्जून राजाभाऊंना अमेरिकेला पाठवले होते. तिथे त्यांनी दलित आणि निग्रोंच्या प्रश्नाचा उहापोह तर केलाच पण जागतिक स्तरावर सर्व वंचितांनी एकत्र येण्याची आवश्यकता स्पष्ट केली. नवबौद्धांना सवलती मिळाव्यात यासाठीचे त्यांचे आंदोलनही यशस्वी झाले. नवबौद्ध विद्यार्थ्यांना शैक्षणिक सवलती देण्यासाठी राज्य सरकारला त्यांनी भाग पाडले. हुंडाबळीचा कायदा व्हावा यासाठी त्यांनी संसदेत खूप प्रयत्न केले. विदर्भ संयुक्त महाराष्ट्रात यावा यासाठी त्यांनी केलेले प्रयत्न महाराष्ट्र कधीच विसरू शकणार नाही. संसदेतही त्यांनी महाराष्ट्राची बाजू जोरदार उचलून धरली. पुढे महाराष्ट्रात विदर्भावर होणाऱ्या अन्यायाने ते खूप व्यथित झाले. सत्तरच्या दशकात त्यांनी स्वतंत्र विदर्भाची आणि छोट्या राज्यांची भूमिका मांडायला सुरुवात केली. राजाभाऊंचे अष्टपैलू व्यक्तिमत्वही तसेच करारी अन् दृढनिश्चयी होते. 'कॉंग्रेसचे तुम्ही केवळ चार आण्याचे सदस्य झालात तरी तुम्हाला फार मोठे मोठे मंत्रीपद लाभेल' अशा प्रलोभनाची अनेकदा बरसात कॉंगेस श्रेष्ठीकडुन होऊनही त्याला त्यांच्या स्वत्वपूरित स्वार्थीनिवेशाने कधीच भीक घातली नाही व स्वाभिमानाने तळपणारी त्यांची अस्मिताही कधी कुणाकडे गहाण राहिलेली नाही, यालाच आत्मसन्मान म्हणतात. राज्यसभेचे उपसभापती झाल्यानंतर प्रथमतः त्यांचे चंद्रपूरला आगमन झाले असतांना त्यांच्या एका जिवलग मित्राने अभिनंदन करतांना म्हटले, 'बॅरिस्टर साहेब, आपले तर जीवनच बदलून गेले आहे'. यावर राजभाऊ उत्तरले, 'अहो, कसला आलाय बदल? यापूर्वीही मी महिन्याचे पंचवीस दिवस बाहेर घालवायचो, आजही घालवितो. फरक एवढाच की आधी मी आगगाडीने प्रवास करायचो तर आता विमानाने करतो' सहज बोलता-बोलता अगदी अल्पशा शब्दात राजाभाऊ फार मोठया अर्थाचा अविष्कार करुन गेले. या इवल्याशा शब्दातून व्यक्त झालेल्या आशयापेक्षा त्यातील अव्यक्त आशय कितीतरी महान राज्यसभेचे उपाध्यक्ष असले काय किंवा नसले काय, समता, स्वतंत्र्य आणि बंधुत्वाच्या शिलालेखातून उगम पावलेली त्यांची जीवनसरीता अभंग आणि अखंड वाहिली आहे. भगवान बुध्द, संत कबीर, महात्मा फुले व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या सामाजिक प्रबोधनाच्या वैचारिक परंपरेचे कर्णधार म्हणून बॅरि. खोब्रागडे भारताच्या इतिहासाच्या धवल पृष्ठांवर चिरंजीवी ठरले.

1981 मध्ये खासदार राजभाऊ यांनी राज्यसभेत बौद्धांचे धार्मिक स्थळ श्रावस्ती, कुशीनारा, बौद्धगया व नालंदा यांच्या विकासाचा आराखडा सरकारने तयार केला यासंदर्भात प्रश्न विचारला, नंतर सरकारने यावर कार्य केले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या या इमानदार रिपब्लिकन सेनापतीचे मृत्यू होण्यापूर्वी त्यांनी भारतात अस्पृश्य दलित, जमाती, अदिवासी, मागासवर्गीय, अल्पसंख्याक या वर्गाच्या हितासाठी जे शैक्षणिक, आर्थिक, नौकरीविषयक, शेती व भूमिहीनांना जमीन यासंदर्भात होते. याकरिता सतत राज्यसभेत खासदार म्हणून पाठपुरावा केला. दलितांना व बौद्धांना सतत न्याय मिळावा याकरिता सतत कार्य केले. बौद्धांची लोकसंख्या वाढावी व भारत बौद्धमय व्हावा हे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे स्वप्न पूर्तीसाठी सतत बौद्धधम्म दीक्षेचे कार्यक्रम भारतभर करित राहिले. डॉ. बाबासाहेबांच्या निष्ठावान नेत्याचे दिल्लीत हृदयविकारामुळे परिनिर्वाण झाले. अशा महान व्यक्तिमत्त्वाच्या सन्मानार्थ, भारत सरकारने 11 नोव्हेंबर 2009 रोजी एक टपाल तिकीट जारी केले. रिपब्लिकन पक्षाच्या अशा थोर महापुरुषाला विनम्र अभिवादन ! ■ ■

प्रविण बागडे
मो. 9923620919

लोकांच्या हृदयातील नेते बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या चळवळीला जीवनाच्या अंतिम क्षणापर्यंत प्रामाणिकपणे राहिलेले बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे सोन्याच्या चमचाने दूध पिणारे, गर्भ श्रीमंत असे निस्वार्थ नीतिमत्ता असलेले बाबासाहेबांचे अनुयायी, शिलेदार ज्यांचा बँक बॅलन्स मृत्यूच्या शेवटल्या क्षणात शून्य होता. खिशातला पैसा टाकून समाज व राजकारण करणारे बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे निराळीच म्हणावे लागेल.

बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे साहेबांची मुलगा व मुलगी वारल्यानंतर त्यांची प्रकृती बरी राहात नसली तरीही लोकांच्या अडचणी सोडविण्यात गुंग असल्यामुळे त्यांची तब्येत खालावत गेली. पण आधी लग्न कोंढाण्याचे हे लक्षात घेऊन ते सतत सामाजिक व राजकीय कामात गुंतून राहिले. त्यांची तब्येत खालावत गेली शेवटी 1 जानेवारी 1984 ला त्यांना चंद्रपूर वरून विमानाने दिल्लीला आणण्यात आले. लगेच जी.बी. पंथ हॉस्पिटलला भरती केले. एस.के. सरिन यांनी त्यांच्या लिव्हर चे ऑपरेशन केले ऑपरेशन यशस्वी झाले. त्यांची तब्येत दिवसाने दिवस सुधारत होती. 8 जानेवारी 1984 ला त्यांना सुट्टी जाहीर केली होती. डॉ. सरिन म्हणाले होते की, बॅरि. साहेब क्रिटिकल कंडिशन मधून इतके चांगले झाले हे मेडिकलच्या हिस्टरीमध्ये आश्चर्यच आहे. बॅरि. साहेबांना ॲडमिट होण्याच्या तीन महिन्यात बरेच पार्टीचे कार्यकर्ते व दिल्लीतील मंत्री भेटायला येत होते. नातेवाईक आणि देशभरातील त्यांचे चाहते भेटून गेले होते. 7 एप्रिल 1984 ला एक व्यक्ती बॅरि. साहेबांना भेटायला आले त्यांनी पान खाण्याची त्यांना पान खाण्याची सवय होती पानपुडा सोबतच होता स्वतःसाठी पान तयार केले आणि बॅरि. साहेबांना सुद्धा पान खायला दिले आणि निघून गेले त्यानंतर बॅरि. साहेबांची तब्येत बिघडत गेली हे मला बॅरि. साहेबांची पत्नी इंदुताई खोब्रागडे यांनी सांगितले. 8 एप्रिल ला सकाळ झाली. अण्णांची तब्येत सायलेंट आहे. मी दिल्लीतच होते. सकाळी अण्णांसाठी श्रीखंड तयार केले. लहान मुलांना चितवन लहान मुलांना आणि अनिरुद्ध ना घेऊन आम्ही हॉस्पिटलला पोहोचलो अण्णांना खूपच खूप त्रास होऊ लागला होता तर पण त्यांनी चिंतवन सहा महिन्याची होती तिला पोटावर घेऊन खूप पप्पी घेतले आणि लाड केले. बोलताना त्यांना त्रास होत होता. तरीही माझ्याशी ते बोलले मी त्यांना श्रीखंड खायला दिले. त्यांना अर्धी वाटी श्रीखंड खाल्ले. मोठ्या आईला बरे वाटले. परंतु साहेबांचा जोरजोराचा त्रास थांबत नव्हता. रात्र झाली रविवारचा दिवस होता डॉक्टरांना सुट्टी, नर्सिंग स्टॉप ऑक्सिजन संपत आले होते. पुन्हा दुसरा ऑक्सिजन सिलेंडर लावायला नाही मी ती दखल घेतली आणि बरोबर एक ऑक्सिजन सिलेंडर मिळाले नाही. गिरीश तात्या आणि मी खूप धावपळ करित होते. डॉक्टर सरींन सोबत संपर्क केला त्यांनी तपासले आणि म्हणाले की प्रॉब्लेम झाले आहे. उपचार सुरू झाले. 9 एप्रिलच्या सकाळी नऊ वाजेपर्यंत अण्णा बोलत होते. मला मरण नको. मी बरा झालो आहे . मला सुट्टी मिळाली की पुन्हा जोमाने आंबेडकरी चळवळ पुढे न्यायची आहे. सुट्टी होणार म्हणून आम्ही सर्व आनंदीत होतो. अण्णांनी नवीन कपडे व राज्यस्थानी जुती मागितली होती हे सर्व घालून ते घरी दिल्लीला जाण्याच्या तयारीत होते. आणि मला म्हणाले की तुम्ही या सर्व मुलांसोबत आमच्या घरी राहायचे सगळे सगळे ठरले होते. अचानक तब्येतीत बिघाड होत गेला कुणालाच ध्यानीमाने नव्हते. त्यांना हृदय बंद पडले धक्काच त्यांना बसला. 9 वाजता 9 एप्रिल त्यांची प्राणज्योत मालवली. मी पुन्हा च्या नव्याने लोकांची सेवा करणार असे म्हणत होते. त्यांच्या निधनाने खूप दुःख झाले. अश्रूंनी वाट मोकळी केली. फक्त 58 वर्षाचे अण्णा होते. त्यांच्या मृत्यूची बातमी आकाशवाणी दिल्लीवरून सर्वत्र गेली. राजाभाऊ यांच्या मृत्यूच्या बातमी इंदिराजींना दुःख झाले. त्या परदेशात होत्या त्यांनी राजीव गांधींना बॅरि. साहेबांना नागपूरला पोहोचवा येण्याची जबाबदारी दिली होती. राजीव गांधी ना विलास मुत्तेमवार सोबत घेऊन आले. त्यांनी बॅरि. साहेबांचे दर्शन घेतले आणि शेक पुस्तकात शोक लिहून विमानाची व्यवस्था नागपूरसाठी व्यवस्था केली. बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या प्रेताला घेऊन आम्ही नागपूरकडे निघालो त्या विमानात मी गौतमी, डॉ अशोक, अनिरुद्ध, चितवन शांता आका, खासदार विलास मुत्तेमवार, केंदीय मंत्री वसंतराव साठे, निर्मला ताई, जगदीश पी.ए होते. सायंकाळी पाच च्या सुमारास नागपूरच्या विमानतळावर उतरलो. खूप दूर पर्यंत लोकांचा जमाव होता. अंतिम दर्शनासाठी प्रचंड गर्दी होती. एअरपोर्ट वर लोकांचा जमाव नजरेस पडला होता. मोठ्या फुलाहारांनी सजविलेल्या गाडीवर बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे अमर रहे घोषणा देत मोटार सायकल नागपूरच्या दीक्षाभूमीवर प्रेत आले. विमानतळ ते दीक्षा भूमि पर्यंत लोकांच्या रांगा अभिवादनासाठी उभ्या होत्या. लोकांच्या दर्शनाकरीता बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे प्रेत ठेवले. तेथे हजारो लोक उपस्थित होते. त्या वेळेला रस्तुपाचे काम अर्ध्यावर होते. हजारो लोक, राजकिय नेते, साहित्यकार नातेवाईक सर्व त्यांच्या दर्शनाला आले. दुसऱ्या दिवशी 10 एप्रिलला ट्रकला सजवून त्यावर त्यांचे प्रेत ठेवण्यात आले. ट्रकवर ठेवून चंद्रपूरच्या मार्गी लागलो तीन तासाच्या प्रवासात सात तास लागले. जे गाव येत होते तिथे रस्त्याच्या बाजूला प्रचंड गर्दी दर्शनास होती नाश्तापाण्याची सोय लोकांना लोकांनी केली होती. चंद्रपूरला सुद्धा त्यांच्या घरच्या हॉलमध्ये दर्शनाला ठेवले लोकांची रांगच रांग दुसऱ्या दिवशी दुपारपर्यंत होती त्यांच्या वडिलांनी त्यांच्यासाठी बांधलेल्या घरातून त्यांना काढले आणि प्रेतासाठी सुरुवात केली. प्रेत यात्रेला रस्त्याच्या दोन्ही बाजूला समोर घरापासून पठाणपुर गेट पर्यंत खूपच लोकांची गर्दी होती. शेवटी इराई नदीच्या संगमावर त्यांचे शरण रचले त्यावर त्यांना ठेवले त्यांच्या चारही भावाने श्रीहरी हेमचंद्र शाम व गिरीश यांनी त्यांची परिक्रमा करून अग्नी दिला. जशा ज्वालावर उठत होत्या प्रत्येकाच्या हृदयात कालवा होऊन असे असताना निर्माण झाली जनु स्वतःच्याच खर्चा व्यक्ती गेला आहे. आम्हाला त्यांच्या कार्यकर्त्यांना अतोनात दुःख जे आम्ही आपल्याच आज सुद्धा विसरू शकत नाही शोकाकुड पसरली होती. सूर्य पश्चिमेला पश्चिमेकडे झुकला होता. त्यांच्या प्रकाशाची आम्हाला सांत्वना देत होता. निसर्गाने पाठवील पाठवलेला मोठा माणूस लुप्त होऊन पुन्हा निसर्गात सामावल्यास मावळत्या सूर्याला आम्ही संकेत देत होतो. समाजाला कार्यकर्त्यांना पुढे प्रश्न पडला आता आपला नेता कोण आपल्या मधून सुद्धा ही पोकळी भरून निघणार नाही. जुने तरुण कार्यकर्ते दिशाहीन झाले नेत्या विना आजच्या राजकीय सामाजिक व आर्थिक शैक्षणिक परिस्थितीला कोण तोंड देत कोण तोंड देणार प्रामाणिक नेता आहे काय ? असा प्रश्नचिन्ह अण्णांच्या जन्मशताब्दी निमित्ताने 9 एप्रिल या त्यांच्या परिनिर्वाण दिनानिमित्त त्यांना विनम्र अभिवादन. ■ ■

गौतमी डोंगरे खोब्रागडे
8788702838

“ आदर दिला तरच आपली मूल्ये आणि संस्कार टिकून राहतात. ”

प्रज्ञावंत आंबेडकरी योद्धा - बॅरिस्टर खोब्रागडे

आधुनिक भारताच्या नवनिर्माणाचे युगप्रवर्तक कार्य डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी त्यांच्या हयात करून समृद्धि, सुसंस्कृत आणि सुवर्णमयी भारताच्या निर्मितीचे दिव्य भव्य असे स्वप्न प्रत्यक्षात केले. या स्वाक्षातूनच यांच्या राजकीय, संस्कृतिक, सामाजिक आणि आर्थिक तत्वज्ञानाची तसेच महासंग्रामची मुहूर्तमेढ रोवली गेली. भगवान बुद्ध, सम्राट अशोक यांच्या ऐतिहासिक कर्तव्यानंतर भारतमातेच्या कुशीत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्यासारखा सुपूत्र निर्माण होऊन एक नव्या सर्जनशील, स्वातंत्र, समता, बंधुत्व आणि करुणा यांना युगप्रवर्तक मूल्यांची पाठ पखरणसाठी. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या या पुत्रप्रवर्तक प्रेरणेने संस्कारीत झालेले एक समृद्ध व्यक्तिमत्व म्हणून बरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचा उल्लेख केला जातो.

बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांचा जीवनपट हा एका सुसंस्कृत, पारंगत प्रज्ञ व्यक्तिमत्वाचा संघर्षनामा आहे. त्यांच्या राजकीय कर्तृत्वाचे आकलन झाले म्हणजे या सत्याची प्रचिती येते. साक्षात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे नेतृत्वात त्यांनी संघर्षशील संवेदन जाणिवांचे संस्कार रुजविले होते. कारण राजाभाऊंनी आपले जीवनच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आगीला महासंग्रामाला समर्पित केले होते. तारण्याच्या उंबरठ्यावर असलेल्या राजाभाऊंनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्याकडून जी दीक्षा घेतली होती ती केवळ राजकीय उत्तरदायित्वाची नव्हती तर तिचे परिमाण हे अधिक व्यापक आणि सर्वस्पर्शी होते. म्हणूनच राजकीय कर्तृत्वाबरोबरच जीवनाच्या विविध बाबींमध्येही राजाभाऊंनी आपला विशिष्ट असा ठसा उमटविला होता. बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे आणि त्यांचे समकालीन जे डॉ. आंबेडकरी नेते आपआपल्या परीने सुशिक्षित, उच्चविद्याविभूषित होते हे खरे; प्रत्येकाची एक विशिष्ट लकब होती आणि यामुळे स्वतंत्र असा पाठिराखा अनुयायी वर्ग होता. परंतु हे उच्चविद्याविभूषित नेते हे ही संकुचित जाणीवेने संस्कारीत महत्वाकांक्षी ठरल्याने नंतर डॉ. आंबेडकरी समग्र गतीला छेद देणारे ग्रहण लागलेले दिसते. राजाभाऊ खोब्रागडे यांची अव्यभिचारी निष्ठ डॉ. आंबेडकर निष्ठा म्हणूनच लक्षणीय ठरते.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या समवेत साठच्या नेतृत्वात कार्य कामाची बॅरिस्टर राजाभाई खोब्रागडेंना जी संधी मिळाली त्यातून त्यांचे व्यक्तिमत्व संस्कारीत आणि प्रभावीत होत गेले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर भंडारा लोकसभेच्या पोट निवडणूकीसाठी उभे असतांना प्रथमतः डॉ. बाबासाहेबांच्या समवेत जेव्हा पाहिले तेव्हापासूनच त्यांच्या व्यक्तिमत्वाचे आकर्षण निर्माण झाले. त्यानंतर त्यांच्या अनेक प्रसंग आणि घटना यामध्ये प्रत्यक्षात सहभागी होता आले. त्यांचा व्यापक जनसंपर्क, सहकारी यांच्याप्रती त्यांच्या असलेले कणन आणि गद्दष्ट गाठण्यासाठी यांच्या ठायी असलेली मानसिक, वैचारिक एकाग्रता आणि धैर्य हे यांचे माझ्यासारख्या विद्यार्थी-युवकासाठी मार्गदर्शक, प्रेरक अंतर्मुख करणारे होते. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या महापरिनिर्वाणानंतर त्यांच्या समग्र महासंग्रामाचे नेतृत्व राजाभाऊंनी सर्वशक्तिनिशी सांभाळले. त्याचाच एक भाग म्हणून त्यावेळी महाराष्ट्रभर धर्मांतर समारंभ सोहळ्याच्या कार्यक्रमांची जमू स्पर्धाच सुरु झालेली दिसते. आमच्या वरठी (भंडारा रोड) येथे आम्ही आयोजित केलेल्याच्या धर्मांतराच्या कार्यक्रमाला राजाभाऊ मुख्य अतिथी होते आणि यांच्याच हस्ते धर्मांतर कार्यक्रम संपन्न झालेला होता. त्याहीप्रसंगी त्यांच्या अध्ययनशील धम्म जाणीवांचा प्रत्यय आलेल होता. माझ्या जीवनात राजाभाऊंचा अनेकदा सहवास लाभला आणि त्यांच्या व्यक्तिमत्वाचे विविध पैलू प्रत्यक्षात अनुभवता आले. रिपब्लिकन विद्यार्थी फेडरेशन असो वा डॉ. आंबेडकर अध्ययन मंडळ असो. माझ्या डॉ. आंबेडकर तत्वज्ञानः प्रचिती आणि आविष्कार' या ग्रंथाच्या प्रकाशन सोहळ्याला ते मुख्य अतिथी होते त्यानंतर बऱ्याच साहित्य संमेलनात ते स्वतः उपस्थित राहिले त्यामुळे त्यांच्या अंतःस्थ जाणीवांचे विलोभनीय दर्शन घडते. आजचे आमचे राजकीय नेते सुध्दा अनेक सोहळे पार पाडताना दिसतात, परंतु त्यामधील त्यांचे स्वार्थी पणा लपून राहात नाही.

ताराचन्द्र खांडेकर
मो.9421806186

बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे व्यक्तिमत्व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या प्राप्त झालेल्या संस्कारातून घडले होते. हे पूर्वी म्हटलेच आहे. त्यामुळे त्याचे प्रत्यंतर राजाभाऊंच्या अनेक भाषणातून येते. राजाभाऊंची संसदेमधील भाषणे असोत की सार्वजनिक कार्यक्रम मधील भाषणे असोत त्यामधून आढळणारा समग्र डॉ. आंबेडकर विचार हा विचारोत्तेजक राहिला आहे. राज्यसभेतील त्यांची विविध विषयांवरील अभ्यासपूर्ण भाषणे यांच्या तकनिष्ठ, बुद्धी-प्रामाण्यवादी, आधुनिक विज्ञाननिष्ठ आणि विरोधकांच्या टीकेचा समाचार घेताना अध्ययन-शीलतेचा परिपाक आहे.

बहुजन सौरभ

अभ्यास केला तर त्यांना साहसाचे आकलन होईल. काश्मिरपासून कन्याकुमारीपर्यंत आणि मुंबईपासून कठकच्या पर्यंत सर्व राज्यात रिपब्लिकन पक्षाचा निळा ध्वज आणि हत्ती हे निवडणूक चिन्ह स्वाभिमानाने तळपत होते, काही राज्यामधील संयुक्त आघाडयामध्ये रिपब्लिकन पक्षाचे आमदार मंत्रीपदावर आरूढ झालेले होते हा इतिहास बहुजन समाज पक्षाच्या लोकांनी लक्षात घेतला तर त्यांची आत्मप्रौढी किती एकलाडू आहे हे स्पष्ट होईल. हे सगळे बॅरि. खोब्रागडे यांच्या संघटन चातुर्य आणि व्यापक दृष्टीकोण त्याप्रमाणेच सर्वजातीधर्माच्या कार्यकर्तृवांचा त्यांनी संपादन केलेला विश्वास याचे फलित होते. बामसेफ आणि ब.स.पा. याचे कांशिराम आणि त्यांचे अन्य सहकारी यांनी त्यांच्या प्रारंभिक अवस्थेमध्ये बॅरि. खोब्रागडे यांच्या नेतृत्वाचा उपयोग करून घेतला हा इतिहासही त्यांनी विसरता कामा नये?

बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचा राजकीय जीवनपट अनेक पदरी आहे. प्रतीक्षा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी त्यांच्या नेतृत्वगुणविर आणि बुद्धीचातुर्यावर भर देऊन त्यांची नियुक्ति करून सुध्दा बॅरि. खोब्रागडे यांचा अहम् सामुहिक नेतृत्वाच्या आड आला नाही. स्वतः प्रेसिडियमचे अध्यक्ष असूनही एन. शिवराज यांच्या निर्वाणानंतर त्यांनी दादासाहेब गायकवाड यांना अध्यक्षपद बहाल करून ते सरचिटणीस राहिले. रिपब्लिकन पक्षाच्या उत्कर्षाचा तो काळ होता. स्वतः राजाभाऊ एन. शिवराज, बी. सी. कांबळे, दत्ता कट्टी, दादासाहेब गायकवाड, हरिहरराव सोनुळे ही खासदार मंडळी आपल्या भाषणावर संसदेमध्ये आपला प्रभाव गाजवत अनेक प्रश्नांना वाचा फोडत होते. बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे राज्यसभेत बोलायला उभे राहिले की सर्वच राजकीय पक्षाचे खासदार राजाभाऊंचे भाषण गांभिर्याने ऐकत असत. भारताच्या परराष्ट्रीय धरणापासून तर द्वितीय पध्दती, सांसदीय लोकशाही, अंदाजपत्रक (बजेट), भारताची एकता - अखंडता, भाषावार प्रांतरचना, अँडव्होकेट्स बिस, द्रविडरिस्थान, स्वातंत्र विदर्भ आदि विविध समस्यांबद्दल आपले विचार व्यक्त करीत असत. त्यांची ही भाषणे आंबेडकर तत्त्वप्रणीनुसार करण्यात आलेले कनिष्ठ, भातसंगत आणि कल्याणकारी असे विश्लेषण आहे. केवळ भावनिक प्रश्नावर. सिद्ध केंद्रित न करता एकूणच भारतीय विचार त्यामधून विचार प्रसूत झालेला आढळतो. आज गेली 25 - 30 वर्षे जे कोणी दलित आणि बहुजन समाजाचे खासदार म्हणून सुख भोगू लागले तो ही या नेतृत्वाने चरित्रहनन करू लागला. डॉ. आंबेडकरी समाजातील हा मुक कर्ता अभी बुद्धीजीवी वर्गाचे तत्कालिन लोक विद्रोहाची भाषा म्हणून हितांनी गौरविले रिपब्लिकन पक्षाच्या प्रभावाला नष्ट करायाचे कार्य केले. आज या बुध्दीजीनी वर्गाचे स्वरूप पाहिले की त्यांच्या या रिपब्लिकन द्रोही मनोभूमिकेची कीव येते. आपली बुद्धिमत्ता शाबूत ठेवून या मुक वर्गाने तसेच या पांढरपेशा बुध्दीजीवींनी आपला सवतासुमा वेगळा निर्माण केला असता नसता तर डॉ. आंबेडकरी समाज आज भारतावरील राजकारणात राजकीय प्रभाव भक्कमपणे पाडू शकता असता!

या पार्श्वभूमीवर बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे कार्य प्रेरणादायी आहे. रिपब्लिकन पक्षाचे अनेक अ.भा. नेते पक्ष सोडून अन्य राजकीय पक्षात गेले आणि आंबेडकरी राजकीय शक्तीला विश्वासघात केला तरी राजाभाऊंनी रिपब्लिकन पक्षाला कोणाचा वेठबिगार होऊ दिले नाही. प्रासंगिक राजकीय तडजोड आणि लाचारी यामधील फरक ज्यांना कळत नाही त्यांना बॅ. खोब्रागडे यांच्या नेतृत्वाचे सम्यक आकलन होऊ शकत नाही. त्यांनी त्याही परिस्थितीत पांढरपेशा बुध्दीजीनी नोकरदार वर्गाच्या आरक्षणाचे प्रश्न मार्गी लावले. त्यांनी त्यासाठी अखिल भारतीय आरक्षणवादी शिखर परिषद घेऊन आरक्षणाच्या संबंधी विविध बाबीवर चर्चा करून श्वेतपत्रिका तयार करून तिचा पाठपुरावा केला. दलित पँथर्सचे जे नेते रिपब्लिकन पक्षाच्या नेतृत्वाचे चरित्रहनन करीत होते त्यानाही गोंजारून त्यांच्या आक्षेपांची शहानिशा लगवा याचा त्यांनी केस, दोलित पँथर्सचे जे नेते आज रिपब्लिकन पक्षाचे अध्यक्ष म्हणून एकाधिकारशाही गाजवत आहेत त्याना आपल्या तत्कालिन रिपब्लिकन द्रोहाचा पश्चाताप झाला पाहिजे.

डॉ. आंबेडकरी सम्यक भ्रांतीचे पारिक म्हणून डॉ. आंबेडकरी समाजातील बुद्वीवादी वर्ग महत्वाची भूमिका बजावू शकतो अशी बरि. राजाभाऊंची धारणा होती. त्यामुळे या बुध्दीवादी विचारवंत, लेखक, कवी, साहित्यक यांच्याशी प्रत्यक्ष व्यक्तिशः संबंध प्रस्थापित करून त्यांच्याशी संवाद सहित राहिले हे राजाभाऊंचे वैशिष्ट होते. त्यामुळे कोणत्याही मानापमानाची पर्वा न करता अनेक साहित्य संमेलन आणि अन्य वैचारिक कार्यकमानाने अगत्याने उपस्थित रहात. स्वतः संवेदनशील जाणिवांच्या स्पंदनांनी ओतप्रोत भरलेला राजाभाऊ खोब्रागडे यांचा पिंडच कवीमनाचा होता. मॉरिस कॉलेजच्या भावविश्वाने त्यांचे मन आणि बुध्दी पुलकित झालेले होते. शैक्षणिक संस्थांमधून अशा लेखक-विचारवंतांची समृध्द पिढी निर्माण व्हावी आणि त्या पिढीने आपले सामाजिक उत्तरदायित्व प्रामाणिकपणे स्वीकारावे यासाठी ते झटत असत. त्यांनी सुरु केलेल्या रिपब्लिकन टाईम्स आणि प्रजासत्ताक आदि नियतकालिकामधून अनेक लेखक-विचारवंत लेखन करीत असत आणि राजाभाऊ त्यांना प्रोत्साहन देत त्यांच्या पाठीशी खंबीर उभे राहात. बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे म्हणजे डॉ. आंबेडकरी सम्यक भांतीचा एकमत सेनानायक म्हणून समर्थपणे कार्यरत होते. त्यांनी स्वाभिमाना गहाण ठेवून कोणत्याही तडजोडी स्वीकारल्या नाहीत. किंबहुना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि त्यांच्या सम्यक क्रांतीला अविरोध निर्माण करणाऱ्या हिताउंचा कोणताही मुलाहिजा न ठेवता ते तुटून पडत. त्यासाठी त्यांना कोणाच्याही राग बोलाची पर्वा राहात नसे! असा हा हक्काच्या मनाचा, कर्तव्य कठोर धैर्यवान आणि प्रज्ञावंत मित्र, सखा आणि मार्गदर्शक डॉ. आंबेडकरी महासंग्रामाचा योद्धा म्हणजे बॅरि. राजाभाऊ आहे. त्यांच्या स्मृतींना अभिवादन!! ■■

बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे समर्पित पुढारी

बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे परदेशातून उच्च शिक्षण घेऊन भारतात आले होते. डॉ. बाबासाहेब यांच्या आदेशानुसार आंबेडकरी चळवळीत कार्य करू लागले. शेड्युल कास्ट फेडरेशनचे अध्यक्ष दशरथ लक्ष्मण पाटील हे होते. पक्षांचे काम उत्तम सुरू होते. 1949 ला शेड्युल कास्ट फेडरेशन मधून ग.म. ठवरे यांना पक्षातून काढले होते. त्यांचा परिणाम पक्षावर होणार होता.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे सच्चे अनुयायी दानशूर देवाजी भिवाजी खोब्रागडे यांनी आंबेडकरी चळवळ कशी मजबूत होईल यासाठी अथक परिश्रम घेतले. देवाजी बापू खोब्रागडे यांचा मोठा मुलगा भाऊराव म्हणजे राजाभाऊ खोब्रागडे होय. राजाभाऊ नावाने ते प्रसिद्ध झाले.

1953 ला हरिदास आवळे बाबू हे वऱ्हाड प्रांताचे महासचिव होते. त्यांनी वाय. एम. सी. सभागृह नागपूर येथे सभा बोलाविली. सभेच्या शेवटी प्रस्ताव मांडला की दशरथ पाटील यांनी पक्षांसाठी झिज सहन केली. पक्ष वाढविण्यात त्यांचा मोलाचा वाटा आहे. त्याबद्दल पक्ष कृतज्ञ राहील परंतु ते आता म्हातारे झाले असून पक्षाला नवीन रक्ताची गरज आहे. म्हणून बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे हे परप्रदेशातून उच्च शिक्षण घेऊन परत मायदेशी आले आहेत. म्हणून मी प्रस्ताव मांडतो की शेड्युल कास्ट फेडरेशन वऱ्हाड प्रांताचे अध्यक्ष म्हणून नाव सुचवितो सभागृहाने हा ठराव पास करावा अशी विनंती करतो. सभागृहाने एका मताने ठराव पास केला. जेव्हा पक्षाध्यक्षाच्या खुर्चीवर बसण्याचा प्रसंग आला. तेव्हा दशरथ पाटील यांनी मुद्दा उपस्थित केला की अध्यक्षांची जागा खालीच नाहीतर अध्यक्ष कसे निवडता. परंतु सभागृहाने ठराव पास केल्यामुळे समता सैनिक दलाच्या मदतीने बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांना अध्यक्ष पदावर विराजमान केले.

1955 ला पान राजभोज यांनी पक्ष सोडून काँग्रेस पक्षाच्या सोबत गेले त्याची सचिव पदाची जागा खाली होती. अखिल भारतीय शेड्युल कास्ट फेडरेशनच्या सचिव पदी बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांची बाबासाहेब आंबेडकरांनी निवड केली.

14 ऑक्टोबर 1956 ला नागपूर येथे बुद्ध धम्माचा स्विकार केला गेला त्यासाठी खोब्रागडे साहेबांनी परिश्रम घेतले.16/10/1956 (16 ऑक्टोबर 1956) ला चंद्रपूर येथे धर्मांतराचा कार्यक्रम आयोजित करण्यात आला.

बहुजन सौरभ

6/12/1956 ला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे महापरिनिर्वाण झाले. त्यानंतर 30/31 डिसेंबर 1956 व 1 जानेवारी 1957 ला अहमदनगर येथे शेड्युल कास्ट फेडरेशनच्या कार्यकारिणीची सभा बोलाविली. पहिल्या दिवशी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना आदरांजली अर्पण करून सभा संपली.

दुसऱ्या दिवसी सभा सुरू झाली व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या तोडीचा नेता नसल्यामुळे पक्ष अध्यक्षीय मंडळामार्फत चालेल असे ठरले. अध्यक्षीय मंडळाचे अध्यक्ष पदावर बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांची एकमताने निवड झाली. सचिव निवडण्याचा अधिकार अध्यक्षांना देण्यात आला. त्यांनी अॅड. हरिदास आवळे बाबू यांना सचिव निवडले. 1957 च्या निवडणूक संयुक्त महाराष्ट्र समितीबरोबर युती करून निवडणूक लढल्या खासदार व आमदार निवडले गेले.

विनायकराव जामगडे
मो.9372456389

3/10/1957 ला पवित्र दीक्षाभूमीवर शेड्युल कास्ट फेडरेशनचे अधिवेशन बोलाविण्यात आले व त्यांत रिपब्लिकन पक्षाची स्थापना करण्यात आली. 1964 मध्ये रिपब्लिकन पक्षाने भूमीहीनाचा सत्याग्रह देशात झाला. सत्याग्रहींना ठेवण्यास जेल अपूरे पडू लागले. शाळेत सरकारी निवासस्थानी सत्याग्रहींना ठेवण्यात आले. 1967 ला उत्तरप्रदेश, पंजाब व बिहार मध्ये पक्षाला यश मिळाले. तीनही राज्यात रिपब्लिकन पक्ष सरकारमध्ये सामील झाले. मंत्री झाले.

1967-68 च्या दरम्यान रिपब्लिकन पक्षाची कार्यकारिणीची सभा झाली दादासाहेब गायकवाड यांनी काँग्रेस पक्षाच्या सोबत युती करण्याचा प्रस्ताव पारित केला.

युतीच्या संबंधी मतभेद झाल्यामुळे 1970 ला बॅरिस्टर खोब्रागडे यांना सरचिटणिस पदावरून काढण्यात आले. 1970 मध्ये कर्मवीर हरिदास आवळे बाबू यांना सोबत घेऊन रिपब्लिकन पक्ष सुरू केला. त्यांनी काँग्रेस पक्षा सोबत सहकार्य केले नाही. विरोधी पक्ष म्हणून आपली प्रतिमा निर्माण केली. काँग्रेस पक्षांनी त्यांनां राष्ट्रपती पदाची आफर दिली परंतु त्यांनी नाकारली. ते विरोधी नेते म्हणून कार्य करू लागले. 1982 ला पांढुर्णा मध्यप्रदेश येथे पक्षाचे भव्य अधिवेशन झाले. रिपब्लिकन पक्षाची ऐकता करण्याचे आवाहन केले. माझे उर्वरित आयुष्य रिपब्लिकन पक्ष एक करण्यासाठी खर्ची घालेल असे बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांनी सांगितले होते. ■■

बॅरि. खोब्रागडे यांच्या नेतृत्वाखाली डेमोक्रॅटिक ट्रेड युनियन

बहुजन सौरभ

ज्यांनी सघन कुटुंबात जन्म घेऊनही लहानपणापासूनच समाजसेवेच्या क्षेत्रात उडी घेतली. बॅरिस्टर झाल्यानंतर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या विनंतीवरून ते समाजकार्यात उतरले आणि शेवटपर्यंत समाजसेवा करत राहिले.

ज्यांच्या खांद्यावर डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या मिशनची पायाभरणी मोठ्या आत्मविश्वासाने दिली आणि ज्यांनी आयुष्यभर मिशनसाठी स्वतःला झोकून दिले. त्या आंबेडकरवादी, दलितांचे नेते, कामगारांचे हितचिंतक आणि खासदार आदरणीय बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे हे पहिले व्यक्ती होते.

खंदे नेतृत्व : या देशात समता, न्याय आणि बंधुत्वाचे राज्य प्रस्थापित करण्याच्या उद्देशाने राजकीय सत्ता हाती घेण्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी स्थापन केलेल्या अनुसूचित जाती महासंघाचे ते सरचिटणीस होते आणि नंतर ते रिपब्लिकन पक्षाच्या प्रेसीडियमचे अध्यक्ष होते. रिपब्लिकन पक्षात दोन गट निर्माण झाल्यानंतर ते शेवटपर्यंत एकाच गटाचे (खोरिपा) अध्यक्ष राहिले. पक्षाच्या फुटीमुळे त्यांना खूप दुःख झाले होते, तरीही ते पक्षाचे नेतृत्व करतांना कधीही डगमगले नाही, वैयक्तिक फायद्यासाठी त्यांनी तत्त्वांशी तडजोड केली नाही. त्याचा परिणाम असा झाला की त्यांनी त्वरीत संपूर्ण समाजाचा विश्वास संपादन केला आणि सर्वजण त्यांच्या सोबत आलीत.

आंदोलनकारी नेता : डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या आयुष्यात जी काही चळवळ सुरू केली. राजाभाऊ खोब्रागडे नेहमीच त्यांच्यासोबत राहिले. 1965 मध्ये भूमिहीनांना जमीन देण्यासाठी देशव्यापी आंदोलन सुरू केले गेले, ज्यामुळे सत्तेत असलेल्यांमध्ये घबराट निर्माण झाली. ते यशस्वी करण्यात त्यांनी महत्त्वाची भूमिका बजावली. या चळवळीने जनमानसावर अमिट छाप सोडली. या नंतरही त्यांनी रिपब्लिकन पक्षाच्या तत्वधानात अनेक आंदोलनांमध्ये भाग घेतला. मंडल आयोग लागू करण्यासाठी त्यांनी सर्वप्रथम चळवळ सुरू केली आणि दलितही त्यांच्यासोबत असल्याची ग्वाही त्यांनीच बहुजनांना दिली.

प्रभाकर सोमकुवर
मो.9595255952

कामगारांचे हितचिंतक : बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे हे कामगारांचे खरे हितचिंतक मानले जात होते. काही वर्षांपूर्वी त्यांच्या नेतृत्वाखाली स्थापन झालेली 'डिमोक्रॅटिक इंडियन ट्रेड युनियन' कामगारांच्या हक्कांबाबत त्यांना किती आस्था होती हे दर्शविते. डेमोक्रॅटिक इंडियन ट्रेड युनियनच्या कामगारांना संबोधित करतांना ते म्हणाले होते की, त्यांनी असंघटित क्षेत्रातील कर्मचाऱ्यांना संघटित करण्याचा प्रयत्न करावा. त्यांचा विडी कामगारांवर विशेष विश्वास होता.

लोकशाही के पुरस्कर्ता : माननीय बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे हे लोकशाहीचे कट्टर समर्थक होते. ते म्हणाले की, लोकशाहीतच अत्याचारित दलित, आदिवासी आदी उपेक्षितांना त्यांच्या प्रगतीची संधी मिळू शकते. नोटबंदीला विरोध करून त्यांनी लोकशाही प्रती आपली कट्टर निष्ठा दाखवून दिली. लोकशाही यशस्वी होण्यासाठी प्रबळ विरोधी पक्ष असणे अत्यंत आवश्यक आहे. त्यामुळे सर्व विरोधकांना एका झेंड्याखाली आणण्याचे त्यांचे जोरदार प्रयत्न सुरूच होते. ते विरोधकांच्या ऐक्याचे शिल्पकार मानले जात होते.

सच्चा देशभक्त : दलितांवर होत असलेल्या अगणित अत्याचारांना कंटाळून काही लोकांनी दलितस्थानाची मागणी सुरू केली. पण बॅरि. साहेबांनी त्याला कडाडून विरोध केला. हा देश आमचा असून आम्ही येथील मूळ रहिवासी आहोत, असे ते म्हणाले. येथे दलित, शोषित, आदिवासी आणि अल्पसंख्याकांची संख्या मोठी आहे. त्यामुळे दलिस्थानाची मागणी रास्त नाही. या देशात राहून आपण आपली मागणी पूर्ण करू शकतो. अशा प्रकारे ते भारताच्या अखंडतेच्या बाजूने राहिले आणि यावरून त्यांची खरी देशभक्त म्हणून ओळख दिसून येते. आजपासुन त्यांची जन्मशताब्दी वर्ष सुरु होत आहे. त्यानिमीत्त त्यांच्या पावन स्मृतीस मानाचा मुजरा ! ■■

डॉ. बाबासाहेबांची उज्ज्वल झुंजारवृत्ती आम्हात कायम आहे

‘बाबासाहेब केवळ युगपुरुषच नव्हे तर युगप्रवर्तकही होते. कित्येक युगानंतर येणारी ही महान विभूती आज आपणात नाही हे मान्य आणि म्हणून समाजाच्या प्रगतीचा गाडा धैर्याने, हिंमतीने पुढे नेण्याच्या आम्ही संकल्प केला आहे.’ ‘स्वावलंबी व्हा’ हा बाबासाहेबांचा संदेश आम्ही डोळ्यासमोर ठेवला आहे. आपल्या भाषणातून ओजस्वी संदेश देणारे थोर रिपब्लिकन नेते बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांचा आज, 9 एप्रिल रोजी स्मृतीदिन त्यानिमित्ताने...

भारतीय संविधानाचे शिल्पकार डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर आणि थोर रिपब्लिकन नेते बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे अतूट ऋणानुबंध राहिले आहे. अगदी तरुणपणात ते डॉ. बाबासाहेबांच्या संपर्कात आले. डॉ. बाबासाहेबांच्या तेजोमय व्यक्तिमत्त्वाचा प्रचंड प्रभाव त्यांच्यावर पडला. कालांतराने राजाभाऊंनी नागपूरच्या मॉरिस कॉलेजमधून बी.ए. आणि लंडनच्या लिकन इनमधून बॅरिस्टरची पदवी संपादन करून स्वतःला डॉ. आंबेडकरी चळवळीला वाहून घेतले ते अगदी शेवटच्या श्वासापर्यंत. त्यांचे खरे नाव ‘भाऊराव’ होते. परंतु कौतुकाने सर्वजण त्यांना ‘राजाभाऊ’ म्हणायचे. पुढे याच नावाने ते नावारूपास आले. वडील देवाजी बापू बल्लारपूरचे पहिले नगराध्यक्ष आणि प्रांतिक कौन्सिलवर स्वतंत्र मजूर पक्षाचे आमदार होते. तोच वैभवशाली वारसा पुढे राजाभाऊंनी चालविला. राजाभाऊ खोब्रागडे उच्च कोटीचे वक्ते होते. आपल्या विद्वत्ताप्रचूर वाणीने त्यांनी भीमविचारांची आयुष्यभर पेरणी केली. एवढेच नव्हे तर अस्पृश्य, बहुजन वर्गाच्या आर्थिक समस्या, भारतीय संविधानावरही त्यांनी वेळोवेळी उद्बोधक विचार मांडले. अस्पृश्यांची सर्वांगीण उन्नती होईपर्यंत सवलती चालू ठेवणे आवश्यक आहे. देशात लक्षावधी एकर जमीन पडीत आहे ही पडीत जमीन अस्पृश्य आणि बौद्धांना विनामूल्य मिळाली पाहिजे. शेतीला लागणाऱ्या आवश्यक खर्चाकरिता सरकारने आर्थिक मदत दिली पाहिजे, असा त्यांचा आग्रह होता. याच विषयावर त्यांनी 5 नोव्हेंबर 1955 रोजी बाबासाहेबांची ‘जनता’ वृत्तपत्रासाठी खास मुलाखत घेतली होती. नागपूरच्या चिटणीस पार्क मध्ये 8 जानेवारी 1957 रोजी फेडरेशनची भावी भूमिका स्पष्ट करण्यासाठी एका सभेचे आयोजन करण्यात आले होते. सुमारे 80000 जनसमुदायाच्या विराट सभेपुढे मार्गदर्शन करताना राजाभाऊंनी तडफदार भाषण दिले होते. ते आपल्या भाषणात म्हणाले, ‘डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर या समाजासाठी लढणारे खंबीर योद्धे होते. त्यांच्या उज्वल झुंझारवृत्तीमुळेच या समाजाची प्रगती होऊ शकली. त्यांच्यामुळेच या समाजाला मानाचे स्थान प्राप्त होऊ शकले. डॉ. बाबासाहेबांची उज्ज्वल झुंजारवृत्ती आम्हात कायम आहे. आम्ही त्या खंबीर वीराचे वीर पुत्र आहोत. प्राणाची आम्हाला पर्वा नाही. या समाजाच्या उद्धाराकरिता प्रसंगी प्राणाचे बलिदान देण्याचा आम्ही निर्धार केला आहे. प्रगतीच्या पथाकडून आम्हाला परावृत्त करण्याची कोणाचीही छाती नाही. आजपर्यंत आपण ज्याप्रमाणे बाबांच्या नेतृत्वाखाली निकराने लढा दिला. त्याचप्रमाणे पुढेही हा समाज असाच लढा अव्याहत दिल्याखेरीज राहणार नाही हे मी स्पष्टपणे सांगू इच्छितो. डॉ. बाबासाहेबांच्या प्रखर नेतृत्वामुळे हा समाज संघटित झाला आहे आणि आज आमच्यावर कोणीही अत्याचार करेल तर अशा अन्यायाचा प्रतिकार केल्याशिवाय आम्ही राहणार नाही असा आमचा निर्धार आहे.’

मिलिंद मानकर
मो. 8080335096

तसेच बंगलोरच्या नगरभवनात 26 ऑगस्ट 1957 रोजी डॉ. बाबासाहेबांच्या तैलचित्राचे अनावरण डॉ. बाबासाहेबांचे सहकारी हनुमंतप्पा यांची प्रमुख उपस्थितीत राजाभाऊंनी केले. त्यावेळी त्यांनी संपूर्ण सभागृहाला खिळवून ठेवले होते. त्यांचे ते भाषण आजही अखंड स्फूर्तीचा अन् प्रेरणेचा अनमोल नजराणाच आहे. कार्यक्रमाच्या अध्यक्षपदी म्हैसूर राज्याचे मुख्यप्रधान हनुमंतप्पा होते. त्याचवेळी राजाभाऊंना मानपत्र अर्पण करण्यात आले.

बहुजन सौरभ

मानपत्र स्वीकारल्यानंतर त्यांनी भाषणाला सुरुवात केली. ते म्हणाले, ‘डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचे समग्र जीवनाचे दिव्यदर्शन आपणास थोड्या वेळात घडविता येणे शक्य नाही. त्यांचे जीवन हा एक विशाल ग्रंथ आहे. विविध क्षेत्रात त्यांनी केलेली भरीव कामगिरी वाखाणण्यासारखी आहे. प्रकृतीची तमा न बाळगता केवळ राष्ट्रहित आणि राष्ट्राचे कल्याण डोळ्यासमोर ठेवून स्वतंत्र भारताची घटना बनविली आणि भारतात लोकशाहीचे युग निर्माण केले.’ ते पुढे म्हणाले, ‘डॉ. बाबासाहेब उत्कृष्ट लेखक होते. त्यांनी अनेक विषयावर विचारप्रवर्तक पुस्तके लिहिली. ही पुस्तके त्यांच्या गाढ विद्वत्तेची साक्ष पटवून देतात. लेखनाप्रमाणेच त्यांचा वाचनाचा व्यासंग देखील अपूर्व होता. वेळेचे भान विसरून जाऊन रात्रंदिवस पुस्तक वाचण्यात ते मग्न असत. विविध विषयावरील पुस्तकांचा त्यांनी संग्रह केला होता. त्यांच्या संग्रहासारखा खाजगी संग्रह या भारतात एकाच व्यक्तीजवळ सापडणे दुरापास्त आहे.’

1942 ते 1945 साली ‘शेड्युल्ड कास्टस् स्टुडन्टस् फेडरेशन’चे सेक्रेटरी म्हणून राजाभाऊंनी अतुलनीय कार्य केले, 1950 साली बॅरिस्टरची पदवी ग्रहण करून मायदेशी परल्यानंतर त्यांनी या समाजाची प्रगती होऊ शकली. त्याच्यामुळेच या समाजाला मानाचे स्थान प्राप्त होऊ शकले. डॉ. बाबासाहेबांची उज्ज्वल झुंजारवृत्ती आम्हात कायम आहे. आम्ही त्या खंबीर वीराचे वीर पुत्र आहोत. प्राणाची आम्हाला पर्वा नाही. या समाजाच्या उद्धाराकरिता प्रसंगी प्राणाचे बलिदान देण्याचा आम्ही निर्धार केला आहे. प्रगतीच्या पथाकडून आम्हाला परावृत्त करण्याची कोणाचीही छाती नाही. आजपर्यंत आपण ज्याप्रमाणे बाबांच्या नेतृत्वाखाली निकराने लढा दिला. त्याचप्रमाणे पुढेही हा समाज असाच लढा अव्याहत दिल्याखेरीज राहणार नाही, हे मी स्पष्टपणे सांगू इच्छितो. डॉ. बाबासाहेबांच्या प्रखर नेतृत्वामुळे हा समाज संघटित झाला आहे आणि आज आमच्यावर कोणीही अत्याचार करेल तर अशा अन्यायाचा प्रतिकार केल्याशिवाय आम्ही राहणार नाही असा आमचा निर्धार आहे.

‘त्यांनी अनेक विषयावर विचारप्रवर्तक पुस्तके लिहिली. ही पुस्तके त्यांच्या गाढ विद्वत्तेची साक्ष पटवून देतात. लेखनाप्रमाणेच त्यांचा वाचनाचा व्यासंग देखील अपूर्व होता. वेळेचे भान विसरून जाऊन रात्रंदिवस पुस्तक वाचण्यात ते मग्न असत. विविध विषयावरील पुस्तकांचा त्यांनी संग्रह केला होता. त्यांच्या संग्रहासारखा खाजगी संग्रह या भारतात एकाच व्यक्तीजवळ सापडणे दुरापास्त आहे.’

1942 ते 1945 साली ‘शेड्युल्ड कास्टस् स्टुडन्टस् फेडरेशन’चे सेक्रेटरी म्हणून राजाभाऊंनी अतुलनीय कार्य केले. 1950 साली बॅरिस्टरची पदवी ग्रहण करून मायदेशी परल्यानंतर त्यांनी शेड्युल्ड कास्ट फेडरेशन’च्या चळवळीत प्रत्यक्षरित्या भाग घ्यायला सुरुवात केली. नागपूर प्रदेश शेकाफेचे अध्यक्ष म्हणून त्यांनी 1953 ते 55 पर्यंत कार्य केले. ‘शेड्युल्ड कास्ट फेडरेशन’चे संस्थापक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे 1956 साली महापरिनिर्वाण झाले. त्यांच्याच अंतिम आदेशानुसार 1957 साली अखिल भारतीय रिपब्लिकन पक्षाची स्थापना करण्यात आली. 1959 साली महाराष्ट्रात पडीत जमिनी मिळविण्याच्या उद्देशाने जो सत्याग्रहाचा लढा उभारला त्यावेळी त्यांनी दोन हजार सत्याग्रहींचे नेतृत्व पत्करून सत्याग्रह केला होता. 1964-65 साली रिपब्लिकन पक्षाने आपल्या 10 मागण्यासाठी देशव्यापी लढा उभारला होता त्यावेळीही राजाभाऊंनी लढ्यात सहभागी होऊन देदीप्यमान कामगिरी बजावली होती. त्यावेळी ते राज्यसभेचे सभासद होते.

राजकीय कार्यासोबतच राजाभाऊ खोब्रागडे यांनी धम्मकार्यही तितक्याच नेटाने केले. 1957 साली अमरावतीच्या अचलपूर-रासेगाव गांधी पुलाजवळ राजाभाऊंनी अडीच लाख लोकांना बौद्धधम्माची दीक्षा दिली. त्यामुळे नागपूरची पहिली तर अचलपूरची दुसरी दीक्षाभूमी ठरली आहे. या ऐतिहासिक घटनेचे स्मारक म्हणून भव्य वास्तू येथे उभारण्यात आली आहे. अचलपुरात पार पडलेला दीक्षा समारोह दादासाहेब गवई यांनी आयोजित केला होता. ऐनवेळी राजाभाऊंना आमंत्रित केले गेले आणि हा दीक्षा समारंभ त्यांच्या हस्ते उत्साहाने पार पडला. अशी माहिती वयोवृद्ध कार्यकर्ते रामभाऊ गवई यांनी सांगितली आहे. जानराव थोरात, तुळशीराम वानखेडे हेही त्यावेळी आवर्जून उपस्थित होते. थायलंडची राजधानी बँकाक येथे 1958 साली जागतिक बौद्ध परिषद भरली होती. त्या ठिकाणी भारतीय बौद्ध महासभेचे प्रतिनिधी या नात्याने ते उपस्थित होते. याच दरम्यान त्यांनी ब्रह्मदेश आणि थायलंड या बौद्धधर्मीय देशांना भेटी दिल्या. या धम्मप्रवासात त्यांनी बौद्ध स्थळे, बौद्ध धम्मगुरू आणि बौद्ध विचारवंतांशी सुसंवाद साधला होता. राजाभाऊ नेहमी म्हणायचे, ‘डॉ. बाबासाहेब केवळ युगपुरुषच नव्हे तर युगप्रवर्तकही होते. कित्येक युगानंतर येणारी ही महान विभूती आज आपणात नाही हे मान्य आणि म्हणून समाजाच्या प्रगतीचा गाडा धैर्याने, हिंमतीने पुढे नेण्याच्या आम्ही संकल्प केला आहे.’ ‘स्वावलंबी व्हा’ हा डॉ. बाबासाहेबांचा संदेश आम्ही डोळ्यासमोर ठेवला आहे.

जन्मशताब्दीनिमित्त राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या पावन स्मृतीला विनम्र अभिवादन. ■■

महत्वाचे

बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे स्मृति दिनानिमित्ताने विविध कार्यक्रम

नागपूर : बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे स्मृतिदिनानिमित्ताने पाणी, अल्पोहर, वितरण, छायाचित्र प्रदर्शन सह विविध कार्यक्रमाचे आयोजित करण्यात आले आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे मानसपुत्र, रिपब्लिकन पार्टीचे स्मृतीशेष अध्यक्ष आणि राज्यसभेचे माजी उपसभापती बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांचा 9 एप्रिलला निर्वाण दिवस असल्यामुळे सकाळी 9 वाजता इंदोरा चौक येथील पुतळ्याला जन्मशताब्दी समारोह समिती तर्फे पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन करण्यात येणार आहे. जन्मशताब्दी समिती अध्यक्ष प्रा. अशोक गोडघाटे, ताराचंद खांडेकर, भदंत नागदिपंकर, ई.मो. नारनवरे, तक्षशिला वागधरे, प्रा. गौतमी डोंगरे खोब्रागडे, छाया खोब्रागडे, अर्कि . कल्पना मेश्राम, अशोक कोल्हटकर, सुरेश पाटील, अमृत गजभिये, सिद्धार्थ पाटील, बहुजन सौरभचे कार्यकारी संपादक विलास गजभिये, डॉ. अनमोल टेंभुर्णे, इंजि. राहुल बागडे मिलिंद मेश्राम, हरीश नारनवरे, नरेश वाहने, नरेश महाजन, उमेश बोरकर, आदी मान्यवर पुष्पहार अर्पण करून अभिवादन करतील, त्याच प्रमाणे, पाणीबाटल, अल्पोहार वितरित करण्यात येणार आहे. विविध, संस्था, संघटना सह बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे जन्मशताब्दी समितीचे सदस्य कार्यकर्ते हितचिंतक यांनी उपस्थित राहावे असे आवाहन केले आहे.

'घर घर दैनिक बहुजन सौरभ' अभियान

नागपूर : मनीष नगर मध्ये दर गुरुवारी चालू असणाऱ्या धम्म संगोष्टीला जवळपास आठ वर्षे पूर्ण होत आहे. या काळात धम्म संगोष्टीच्या माध्यमातून समाज प्रबोधना व्यतिरिक्त अनेक समाजोपयोगी कार्य सुद्धा केले आहे. दैनिक बहुजन सौरभच्या प्रचार प्रसाराचे अभियान राबवणे हा त्याचाच एक भाग आहे. या अंतर्गत 15 डिसेंबर 2024 पासून दर सोमवारी 'घर घर बहुजन सौरभ अभियान' राबविले जात आहे. सोमवार दिनांक 7 एप्रिल 2025 रोजी विवेकानंद कॉलनीमधील रत्नबोधी विहाराच्या परिसरात राहणाऱ्या नागरिकांच्या प्रत्यक्ष भेटी घेऊन दैनिक बहुजन सौरभचे महत्व समजावून सांगितले. एके काळी धर्मेश प्रसेनजीत रत्न बोधी विहाराचे संस्थापक सचिव होते. त्यांच्या कार्यकुशलतेमुळे या परिसरात जवळपास 60 टक्के कुटुंबियांकडे बहुजन सौरभ असल्याचे आढळून आले. बहुजन सौरभ हे वृत्तपत्र दर्जेदार असून ते प्रत्येक घरात वाचले जावे असा नागरिकांचा उत्फुर्त प्रतिसाद दिसून आला. समाज जागृत करणाऱ्या बहुजन सौरभ या वृत्तपत्राची आणि त्यासाठी राबवले जाणाऱ्या अभियानाची येथील रहिवास्यांनी प्रसंशा केली आणि बहुजन सौरभ परिवारांस मंगल सदिच्छा व्यक्त केल्या. या अभियानाच्या यशस्वितेसाठी धर्मेश प्रसेनजीत, नरेश धोपटे, श्रीराम बनसोड आणि दयानंद कांबळे यांनी सहभाग नोंदवला. या प्रसंगी ॲड. योगेश मंडपे, डॉ. योगिनी राजकुमार मेश्राम, माजी इंजि. शशिकांत गजभिये, प्रशांत वावरे, जनार्दन वंजारी, सुमन गोस्वामी, ईश्वर जंगले, हरिष जाधव, विनय वासनिक, राहुल डोंगरवाल, संगीता बनसोड, चंदू बनसोड, अरविंद फुलमाळी, नितीन बेले, त्रिरत्न वाळके, अधिक्षक दीपक पाटील, अल्का अभय नाईक, धर्मादास आटे, वैभव फुसाटे यांच्या भेटी घेतल्या. उर्वरीत नागरिकांनी त्वरित बहुजन सौरभ सुरू करण्याचे अभिवचन दिले.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या चळवळीत उच्चवर्णीयांचा सहभाग होता : अनिल वैद्य

नाशिक : युगपुरुष डॉ बाबासाहेब आंबेडकर विशेषांक.134व्या जयंती निमित्ताने नाशिक येथे प्रकाशित करण्यात आला. प्रकाशन कार्यक्रमाचे अध्यक्ष अनिल वैद्य माजी न्यायाधीश होते, प्रमुख अतिथी जेष्ठ पत्रकार सुरेश निकुंभ, ज्येष्ठ कार्यकर्ते शशीभाई उन्हवने आणि नाशिक शहर पोलिस उपयुक्त किरणकुमार चव्हाण आणि पोलिस उपायुक्त मोनिका राऊत होत्या. कार्यक्रमाचे आयोजन जेष्ठ कार्यकर्ते अविनाश अहेर आणि विशेषांकाचे संपादक सतीश रूपवते यांनी केले.

या प्रसंगी पत्रकारनरेंद्र जोशी आणि इतर उत्कृष्ट कार्य करणाऱ्याचा सत्कार करण्यात आला. तो धागा पकडून अनिल वैद्य यांनी आपल्या भाषणात डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी महाड प्रकरणाचा संदर्भ दिला. या प्रकरणात उच्चवर्णीय लोकांनी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरां विरुद्ध खटला दाखल केला होता. मनाई हुकूम मागितला होता. त्यांचे म्हणणे असे होते की अस्पृश्यांनी पाण्याला स्पर्श करू नये असे आमच्या धर्मात आहे म्हणून मनाई हुकूम द्यावा. न्यायालयनेत्यांचे ऐकून मनाई हुकूम दिला होता याला उत्तर देण्यासाठी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी आपल्या बाजूने ब्राम्हण पंडित

पालेय शास्त्री, शंकराचार्य कुर्तकोटी, रामभाऊ सावरकर (वि दा सावरकर यांचे भाऊ) यांच्या साक्ष दिल्या त्यांनी सांगितले की, अस्पृश्यांनी सार्वजनिक पाण्याला स्पर्श करू नये असा हिंदू धर्म शास्त्रात उल्लेख नाही. त्यामुळे न्यायालयाने दिलेला मनाई हुकूम रद्द झाला आणि डॉ बाबासाहेब आंबेडकर ती केस जिंकले. अनिल वैद्य यांनी दुसरे उदाहरण दिले की, बाळ गंगाधर टिळक यांचा मुलगा श्रीधरपंत टिळक हे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या समता संघाचे पुण्याचे उपाध्यक्ष होते. त्यांनी आत्महत्या केली तेव्हा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना त्यांनी पत्र लिहिले होते व डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरां प्रति आदर व्यक्त केला होता. श्रीधरपंत यांच्या मृत्यूचे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना फार दुःख झाले होते. मनुस्मृती जळणारे सहस्त्रबुद्धे हे ब्राम्हण होते. सीकेपी चित्रे,चिटणीस हे सर्व उच्चवर्णीय लोक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या सोबत होते.

सिद्धार्थ महाविद्यालयात चांगले शिक्षक असावेत असा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांचा कटाक्ष असायचा म्हणून ब्राम्हण प्राध्यापक अधिक होते. अलीकडच्या काळात सचिन तेंडुलकर यांचे वडील प्रा. रमेश तेंडुलकर हे मराठीचे प्राध्यापक होते. इत्यादी अनेक इतर समाजाचे लोक डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या सोबत होते. कामराण प्रकरणाच्या पार्श्वभूमीवर अनिल वैद्य म्हणाले अभिव्यक्ती स्वातंर्त्य म्हणजे फक्त भाषण लेखन स्वातंत्र्य नाही तर विडंबन करणे, विनोद, गायन, नृत्य, संगीत वाजविणे हे सुद्धा अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य संविधान कलम 19 ने दिलेले आहे.सविधानिक मूल्यांची जोपासना केली पाहिजे. त्या साठीसर्वांनी सतर्क राहणे गरजेचे आहे. प्रकाशन समारंभाचा निरोप समारंभ अविनाश अहेर यांनी केला.

रमाईचे स्वप्न - 53

विश्वशांती बुद्ध विहार जुना सकरदरा. ह्या विहाराची विशेषता अशी आहे की हे विहार बाबासाहेबांनी दीक्षा देण्या आधीचे म्हणजे 1954 चे विहार आहे. विहारामध्ये नियमित सकाळ संध्याकाळ उपासक-उपासिका बुद्ध वंदना घेतात. विहार कमिटीच्या अध्यक्षा प्रतीक्षा घोडके आता आपल्यात राहिला नाही, परंतु त्यांनी आपल्या कारकीर्दीत विविध वैचारिक आणि बौद्धिक स्तरावर कार्यक्रम घेऊन नवनवीन उपक्रम राबवत होत्या. त्यामध्ये कवी संमेलन प्रबोधनात्मक कार्यक्रम सातत्याने व्हायचे आणि अजूनही होतात. विहारात वाचनालय आहे.

संवाद मित्र - ज्योत्स्ना बनसोड, 918766942982

आशीर्वाद नगरच्या त्रिसरण बौद्ध विहारात सम्राट अशोक जयंती साजरी

नागपूर : आशीर्वाद नगरच्या पंचशील बहुउद्देशीय महिला मंडळ व प्रबुद्ध ज्येष्ठ नागरिक मंडळ यांच्या वतीने त्रिसरण बुद्ध विहारात चक्रवर्ती सम्राट अशोक यांची जयंती मोठ्या उत्साहात संपन्न झाली. प्रमुख अतिथी म्हणून बोलताना प्राचार्य डॉ. अजय चिकाटे यांनी सम्राट अशोकाचे व्यक्तित्व व कर्तृत्व याबद्दल सविस्तर माहिती देऊन आपल्या देशाने सम्राट अशोकाचे चक्रवर्ती अशोक चक्र आणि चार सिंह असलेली राजमुद्रा यांचा स्वीकार केला, शिवाय युद्धात विशेष कामगिरी केलेल्यांना अशोकचक्राने सन्मानित केले जाते. सम्राट अशोकाच्या या खुणा भारत सरकारने जपल्या आहेत पण देशपातळीवर सम्राट अशोकाची जयंती पाहिजे तेवढ्या मोठ्या प्रमाणात साजरी केली जात नाही याविषयी खंत व्यक्त करून, शासनाने पुढाकार घेऊन सर्व सार्वजनिक स्थळी सम्राट अशोक यांची जयंती उत्साहाने साजरी करून सम्राट अशोकाला मानवंदना द्यावयास हवी असे डॉ. अजय चिकाटे यांनी याप्रसंगी

आवाहन केले. सम्राट अशोक हे भारतातील एकमेव चक्रवर्ती आणि सम्राट राजा आहेत. त्यांनी विखंडित भारत अखंडित करून भारत देशाच्या सीमांचा मोठ्या प्रमाणात विस्तार केला होता. त्यांनी केलेल्या बुद्ध विचारांच्या प्रसारामुळे आज बौद्धधर्म देश- विदेशात पोहोचला व त्यांनी जे शिलालेख, स्तंभलेख व गुहालेख कोरन ठेवले आहेत त्यातून प्राचीन भारताचा आर्थिक, सामाजिक, राजकीय आणि धार्मिक इतिहास खऱ्या अर्थाने माहीत झालेला आहे. सम्राट अशोकाचे हे कार्य अत्यंत थोर असून सरकारने याची मोठ्या प्रमाणात दखल घेणे अनिवार्य आहे. असेही डॉ. चिकाटे यावेळी म्हणाले कार्यक्रमाच्या अध्यक्षस्थानी पंचशील बहुउद्देशीय महिला मंडळाच्या संघमित्रा बोरकर या होत्या. कार्यक्रमाचे सूत्रसंचालन व प्रास्ताविक प्रा. गौतम तामगाडगे यांनी केले तर आभार प्रदर्शन अर्चना सोनारकर यांनी केले. याच कार्यक्रमात पंचशील बहुउद्देशीय महिला मंडळाच्या विद्यमान अध्यक्ष यशोधरा तामगाडगे यांच्या जन्मदिवसाच्या औचित्य साधून त्यांचाही सत्कार करण्यात आला व त्यांना सर्वांनी शुभेच्छा दिल्या. यावेळी यशोधरा तामगाडगे यांनीही छोटेखानी सत्काराविषयी मनोगत व्यक्त केले. कार्यक्रमाचा प्रारंभ बुद्ध वंदनाने झाला व समापन देखील बुद्ध वचनाने झाले.या कार्यक्रमाकरिता दोन्ही मंडळाचे सर्व पदाधिकारी व ज्येष्ठ नागरिक मोठ्या संख्येने उपस्थित होते कार्यक्रमाच्या यशस्वीतेसाठी विद्या डोंगरे, सुरेखा मेश्राम, माया सोनारकर, कल्पना टेणपे, सुनंदा भगत, रामभाऊ टेणपे, कमलाकर डोंगरे आणि इंजिनियर राहुल तामगाडगे यांनी मोलाचे सहकार्य केले.

विदर्भातील नवोदीत गायकांसाठी 'राज ऑडिओ' एक नवा पर्याय : प्रा.डॉ. अनिलकुमार खोब्रागडे

नागपूर : ऑडिओ व्हीडिओ रेकॉर्डिंग दिवसेंदिवस महाग होत असल्याने नवोदीत व गावखेडयातील गायक कलावंत सहजासहजी रेकॉर्डिंग करीता तयार होत नाही. त्यामुळे उत्तम आवाज असूनही ते संधीपासून वंचीत राहतात. अश्या वंचीत, उपेक्षित व नवोदीत गायकांसाठी अत्यंत माफक दरामध्ये रेकॉर्डिंगची सोय राज स्टुडिओ मध्ये करण्यात आली आहे.

विशेषतः विदर्भातील नवोदीत गायकांसाठी राज ऑडिओ स्टुडिओ एक नवा पर्याय आहे, असे प्रतिपादन आंतरराष्ट्रीय ख्यातीचे गायक प्रा. डॉ. अनिलकुमार खोब्रागडे यांनी राज ऑडिओच्या नुकत्याच झालेल्या उद्घाटन प्रसंगी उद्घाटक म्हणून व्यक्त केले. प्रमुख अतिथी, भीमवाडी फेम गीतकार अशोकदिप भगत, चंद्रशेखर शेंडे (गायक) डॉ. हेमलता पोपटकर (गायीका), प्रा. रविंद्र दारुडे, मिलिंद जिभे (गायक) व राज वानखेडे प्रामुख्याने उपस्थित होते. सर्व मान्यवरांना शाल व सन्मान चिन्ह देवून गौरविण्यात आले. त्यांचे हस्ते नवीन भीमगीतांच्या गाण्याचे पोस्टर व व्हीडिओचे प्रकाशन करण्यात आले.

याप्रसंगी प्रा. डॉ. अनिलकुमार खोब्रागडे यांनी 'येथे समानतेचा' हे भीमगीत सादर केले. चंद्रशेखर शेंडे यांनी 'हे करुणा हे सागर', अशोकदिप भगत यांनी 'ऐसे ज्ञानी बना', डॉ. हेमलता पोपटकर यांनी 'भीमाईचा तान्हा', मिलिंद जिभे यांनी 'परादेशी भीम जाता' तर राज वानखेडे व हेमलता यांनी 'भीमानं जागा दिली आगळी' हे युगल गीत गायीले.

संचालन श्वेता वानखेडे यांनी केले. प्रास्ताविक जयंत साठे तर आभार प्रदर्शन राज वानखेडे यांनी केले. याप्रसंगी समर्थ नगरीतील प्रतिष्ठीत नागरीक दत्ताजी फडणवीस, विनय निमगावकर, अविनाश डबली, स्वप्नील डावूले व इतर संगीतप्रेमी नागरीक मोठया संख्येने उपिस्थत होते.

निवासी शाळेत सामाजिक समता सप्ताह उद्घाटन व मानसिक समुपदेशन

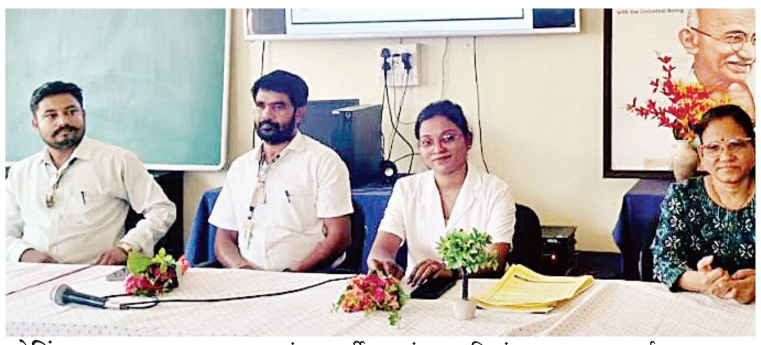

गोदिंया : शहरालगत असणाऱ्या नंगपुरामुर्री येथील अनुसूचित जाती व नवबौद्ध मुलांची शासकीय निवासी शाळा येथे महाराष्ट्र शासनाच्या 100 दिवसाच्या कृती कार्यक्रम अंतर्गत दिनांक 08 एप्रिल ते 30 एप्रिल पर्यंत सामाजिक समता सप्ताह साजरा करताना, भारतीय संविधानाची प्रास्ताविक वाचन करण्यात आले, तसेच मानसिक आरोग्य समुपदेशन कार्यक्रम साजरा करण्यात आला आहे.

यावेळी मंचावर शाळेचे मुख्याध्यापक रविशंकर इठूले यांच्या अध्यक्षतेखाली मानसशास्त्रज्ञ चिकित्सक दिपक आगुलवार, समुपदेशक मीना रेवतकर, समुपदेश हर्षिला साखरे आदी मान्यवर प्रामुख्याने उपस्थित होते.

कार्यक्रमाची सुरुवात मातोश्री सावित्रीबाई फुले व महामानव डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमांना पुष्पमाला अर्पण करण्यात आले. दीपप्रज्वलन करून अभिवादन करण्यात आले. यावेळी भारतीय संविधान प्रास्ताविक शासकीय उपक्रम म्हणून सामुहिक प्रस्तावना अद्यापक मुन्नाभाई नंदागवळी यांनी वाचन करून उपस्थितांनी वाचन केले.

जिल्हा मानसिक आरोग्य कार्यक्रम के. टी. एस. सामान्य रुग्णालय गोदिंया येथील समुपदेशकांनी शिक्षक, विद्यार्थी यांनी मार्गदर्शन केले आहे.

कार्यक्रमाची प्रास्ताविक मुख्याध्यापक रविशंकर इठूले यांनी केले तर संचालन प्रदीप ढवळे यांनी करून आभार अस्मिता तेलंग यांनी मानले. यशस्वीतेसाठी नीता भलमे, मुन्नाभाई नंदागवळी, साधना पारधी, अर्चना चव्हाण, प्रगती खोब्रागडे, स्वाती राणा, कार्तिक शहारे, तुषार महाजन यांनी परिश्रम घेतले आहे.

बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे जन्मशताब्दी महोत्सव निमित्त चित्रप्रदर्शनी व अभिवादन परिक्रमा

नागपूर : अखिल मानव जातीच्या उत्थानासाठी आणि त्यांना अनंत यातना तथा दुःखातून मुक्त करण्यासाठी आपले आयुष्य पणाला लावणारे महापुरुष चक्रवर्ती सम्राट अशोक, बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे, महापंडित राहुल सांस्कृत्यायन, महात्मा ज्योतिबा फुले, भाऊसाहेब डॉ. पंजाबराव देशमुख आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर या सर्व क्रांतिकारी महापुरुषांच्या जयंती तथा स्मृतिदिनानिमित्त अभिवादन परिक्रमा करण्याकरिता बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे प्रतिष्ठान, बाबु हरदास एल.एन. बहुद्देशिय संस्था, बौद्ध इतिहास संस्कृति आणि संशोधन संस्था आणि नागार्जुन संग्रहालय यांच्या संयुक्त विद्यमाने बुधवार, दिनांक 9 एप्रिल ते 14 एप्रिल 2025 स्थळ- बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे सभागृह डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर इंटरनॅशनल कन्व्हेंशन सेंटर समोर, सिद्धार्थ नगर, कामठी रोड, नागपूर येथे चित्रप्रदर्शनीचे आयोजन केले आहे.

या चित्रप्रदर्शनीचे उद्घाटन भदंत नागदीपंकर महाथेरो यांच्या हस्ते स. 9:30 वाजता होईल. करीता मोठ्या संख्येने लोकांनी उपस्थित राहावे असे आवाहन सहभागी संस्थेच्यावतीने केले आहे.

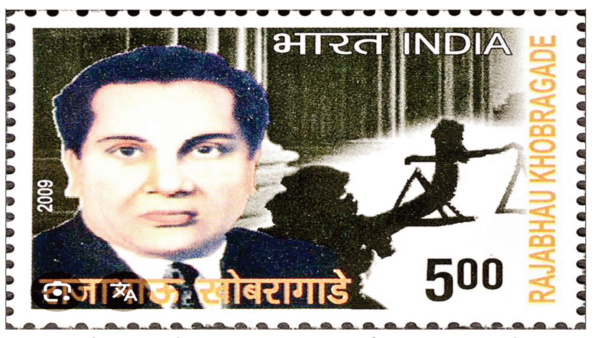

बुधवार, दि. 9 एप्रिल 2025 सकाळी 8:30 वाजता बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या इंदोरा चौक येथील पुतळ्याला माल्यार्पण तथा अभिवादन सकाळी 1:00 वा. बरि. राजाभाऊ खोब्रागडे सभागृहातील पुतळ्याला माल्यार्पण तथा अभिवादन. स. 9:30 वाजता बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे आणि डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जीवन संघर्षातील घडामोडींवर आधारित चित्रप्रदर्शनीचे उद्घाटन- हस्ते भदंत नागदीपंकर महाथेरो गुरूवार, दि. 10 एप्रिल सकाळी 9:30 वाजता महापंडित राहुल सांस्कृत्यायन यांच्या प्रतिमेला माल्यार्पण तथा अभिवादन. 'शुक्रवार, दि. 11 एप्रिल सकाळी 9:30 वाजता महात्मा ज्योतिबा फुले यांच्या प्रतिमेला माल्यार्पण व अभिवादन. शनिवार, दि. 12 एप्रिल सकाळी 9:30 वाजता डॉ. भाऊसाहेब देशमुख यांच्या प्रतिमेला माल्यार्पण तथा अभिवादन. सोमवार, दि. 14 एप्रिल सकाळी 9:30 वाजता डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या प्रतिमेला माल्यार्पण तथा अभिवादन!

रिपब्लिकन मुव्हमेंट, आबेडकराईट मुव्हमेंट ऑपा कल्चर ॲण्ड लिटरेचर, स्त्रिभूषण रमाई आंबेडकर संस्था, संविधान परिवार, व्हॉईस ऑप इन्डिजनस पिपल फॉर जस्टीस ॲण्ड पीस (व्हीआयपीजेपी), बुद्धिस्ट अकादमी ऑफ परफॉर्मिंग आर्ट, जयभिम प्रवर्तक बाबु हरदास एल.एन. स्मृती समिती, अनाथपिंडक परिवार, दीक्षाभूमी वंदना संघ, महामाया महिला सेवा संस्था, हरदासनगर अर्बन क्रेडीट को-ऑप. सोसायटी, पिपल्स वेलफेअर सोसायटी-नागपूर, आगाज इंडिया टी.व्ही. चॅनेल, दै. वहुजन सौरभ परिवार, डॉ. आंबेडकर सोशल फोरम, सहयोग मित्र परिवार बहुउद्देशिय विकास संस्था, त्रिरत्न हास्य क्लब, दीक्षाभूमी परिवार संस्था, पृथ्वीराज बन्सोड प्रतिष्ठान, स्वतंत्र मजदूर युनियन, संकल्प स्वयंसेवी सामाजिक संस्था आणि इतर संघटना सहभागी आहेत.

बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या स्मृतिंना विनम्र अभिवादन!

18 वर्ष राज्यसभा सदस्य बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे

अतिशय गर्भ श्रीमंत घरात जन्माला आलेले बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांनी दलित हक्काच्या लढ्यासाठी आपले जिवन समर्पित केले. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांच्या प्रेरणेने परदेशात जाऊन उच्च शिक्षण घेतले. भारतात परतल्यानंतर डॉ. बाबासाहेबांच्या चळवळीमध्ये युवा अवस्थेमध्ये प्रवेश केला. बॅरि. राजाभाऊ खोबरागडे हे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे अत्यंत विश्वासू सहकारी होते म्हणूनच डॉ. बाबासाहेबांनी त्यांना पक्षाचे राष्ट्रीय सरचिटणीस म्हणून घोषित केले होते. 1952 ची भंडाऱ्याची लोकसभा निवडणूक डॉ. बाबासाहेबांनी लढवली तेव्हा बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांनी त्यांच्या प्रचाराची संपूर्ण धुरा सांभाळली होती. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकराचे महापरिनिर्वाण झाल्यानंतर अखिल भारतीय रिपब्लिकन पक्षाचे अध्यक्ष खासदार एन. शिवराज तर सरचिटणीस बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे यांनी जबाबदारी स्वीकारली होती. खोब्रागडे यांनी आपले संपूर्ण जीवन डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांची सामाजिक व राजकीय चळवळ पुढे नेण्यासाठी निष्ठेने प्रयत्न केले, बॅरि. राजाभाऊ खोब्रागडे राज्यसभेचे 18 वर्ष सदस्य होते. तसेच राज्यसभेचे पहिले विरोधी पक्षाचे उपसभापती होण्याचा मान मिळाला होता.

- इंजि. राहुल बागडे.

आम्ही सारे रिपब्लिकन

अखिल भारतीय रिपब्लिकन पक्षाचे अध्यक्ष व राज्यसभेचे माजी उपसभापती बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांचे कट्टर समर्थक म्हणून व नोकरीवर असताना सुद्धा कार्यकर्ता म्हणून सक्रिय कार्य केले. माजी खासदार ॲड. दत्ता कट्टी, माजी आमदार जे. ईश्वरीबाई, शिवराम मोघा, ॲड. अविनाश कट्टी, प्रा. अशोक गोडघाटे, दिवंगत उमाकांत रामटेके, माजी आमदार उपेंद्र शेंडे, माजी नगरसेवक प्रल्हाद दुर्गे यांच्या नेतृत्वात युवक संघाचा पदाधिकारी म्हणून सक्रियरित्या काम करण्याची संधी मला मिळाली. पक्षाच्या प्रत्येक आंदोलनात मी स्मृतीशेष मिलिंद संहारे यांचे सोबत राहून पक्षाचे सक्रियरित्या काम केले. स्मृतीशेष इकबाल अहमद, गिरीश बाबू खोब्रागडे, श्यामबाबू खोब्रागडे, अमृतराव गजभिये, यांच्या नेतृत्वात काम करण्याची संधी प्राप्त झाली मी स्वतःला धन्य समजतो.

- मिलिंद मेश्राम

उपेक्षितांचे कैवारी बॅरि. खोब्रागडे

नागपूर ही मध्यप्रांत सी.पी. ॲन्ड बेरारची राजधानी होती. आता नागपूर ही महाराष्ट्र राज्याची उपराजधानी आहे. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या नंतर बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या नेतृत्वाला लोक मान्यता मिळाली. नागपूर हायकोर्टची स्थापना बॅरिस्टर साहेबांच्या पुढाकाराने झाली. बिडी मजूदर, मॉडेल मिल कामगार व एम्प्रेस मिल कामगार यांना पेंशन आणि आरोग्य सेवा मिळवून दिली. 6 ते 14 वर्षापर्यंत मुलामुलींना मोफत शिक्षण आणि एस.सी, एस.टी., ओ.बी.सी.च्या विद्यार्थ्यांना शिष्यवृत्ती मिळवून दिली.

सन 1966 चंद्रपूर येथे डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर एज्युकेशन सोसायटीची स्थापना करून चंद्रपूर शिक्षणाचे माहेरघर बनविले आणि ब्रम्हपुरी येथे वस्तीगृह व विद्यालयाची स्थापना केली.

नागपूर विद्यापीठात बॅरिस्टर साहेब सन 1964, 1965,1968, 1969 या वर्षात सिनेट मेंबर होते. त्यांच्याच प्रयत्नाने डॉ. आंबेडकर थॉट, बुध्दीस्ट चेअर पाली प्राकृतच्या अभ्यासिकांचा प्रारंभ झाला.

धम्मदिक्षा :-

1 जानेवारी 1958 ला शेड्युल कास्ट फेडरेशनचे अधिवेशन अहमदनगर येथे असताना त्यांच्या उपस्थितीत ख्रिश्चन धर्मातील 3000 लोकांनी बौद्धधम्म दिक्षा घेतली, भंडारा येथे 10000 लोकांना बुद्ध धम्माची दिक्षा दिली. चंद्रपूर येथिल बोरगावात धम्मादिक्षा दिली. त्यामध्ये ' जयभीम की है पुकार बौध्द धम्म का करो स्विकार' हा नारा दिला.

अश्या या राजकिय, समाजकार्य, धम्मकार्य , शिक्षणकार्य करणाऱ्या वटवृक्षासोबत कार्य करणारे विधानसभा सभेचे उपसभापती अँड सूर्यकांत डोंगरे, माजी महापौर सखराम मेश्राम, स्थायी समिती अध्यक्ष ताराबाई मेश्राम, प्रा. रणजीत मेश्राम, प्रा. अशोक गोड?घाटे, माजी नगरसेवक हरिदास टेंभूर्ण, आनंद चौरे , माजी महापौर रामरत्न जानोकर , माजी महापौर सखाराम चहांदे, माजी महापौर तेजराम सोमकुंवर, स्थायी समिती अध्यक्ष बाजीराव साखरे, माजी नगरसेवक उमाकांत रामटेके, डॉ भाऊ लोखंडे, महेंद्र गजभिये, जयवंताबा मेश्राम, माजी आमदार उपेंद्र शेंडे, रमाबाई शेंडे, माजी नगरसेवक व आमदार नानाजी शामकुळे, प्राचार्य सूर्यभान वाघमारे, रूपकांताबाई दहिवले यांच्या सोबत कार्य करण्याची संधी मिळाली . सहवास ,संपर्क, संवाद यातून खूप काही शिकायला मिळाले. त्यातून मी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर बँक नागपूर चा संचालक,मनपा माजी नगरसेवक व पक्षनेता बसपा, वंचित बहुजन आघाडी पूर्व विदर्भ संयोजक म्हणून कार्यरत आहे. बॅरिस्टर राजाभाऊ खोब्रागडे यांच्या स्मृतीदिना निमित त्यांना कोटी कोटी प्रणाम आणि अभिवादन करतो.

-मुरलीधर मेश्राम

बहुजन सौरभ प्रकाशक, संपादक, मालक, मुद्रक सिध्दार्थ जीवन कांबळे यांनी देश प्रेस पब्लिकेशन, E-30/2, इंडस्ट्रीयल एरिया, सोनेगाव (सीम), हिंगणा, एम.आय.डी.सी., नागपूर - 440016 येथे मुद्रित केले व 9/2, स्वराज कॉलनी, मेडिकल कॉलेजच्या मागे, नागपूर-440027, येथे प्रकाशित केले. RNI No. MAHMAR 2020/84035 Printed, Owner by Siddharth Jiwan Kamble, Publisched at 9/2 Swaraj Colony, Behind Medical College, Nagpur 440027, Printed at M/S Desh Publication, E-30/2, Industrial Area, Sonegaon (SEEM), Hingna, MIDC, Nagpur-440016, Editor Siddharth Jiwan Kamble Email: bahujansaurabh@gmail.com Mobile: 9422860648